

Interkulturalitet i svenska läroböcker i ämnet svenska som andraspråk (SVA)

Dea Dizdar

Pedagogiska institutionen

Examensarbete 15 hp

Pedagogik

Självständigt arbete (15 hp)

Vårterminen 2016

Handledare: Anita Nordzell

Examinator: Maria Calissendorff

English title: Intercultural perspective in Swedish textbooks in the subject Swedish as a second language

Stockholms
universitet

Interkulturalitet i svenska läroböcker i ämnet svenska som andraspråk (SVA)

Dea Dizdar

Sammanfattning/Abstract

I den här uppsatsen undersöker jag hur ett antal läroböcker i svenska som andraspråk bidrar med ett interkulturellt perspektiv genom textanalys. Granskningen av läroböckerna utgår från Lahdenperäs (2004) interkulturella läroprocesser som utgörs av tre aspekter för lärande och förståelse kring andra och den egna kulturen. Det är ett antal texter från läroböckerna som granskas genom närläsning vilka har valts ut efter läsning av rubrikerna som antyder interkulturalitet. Syftet med min undersökning har varit att ta reda på hur ett interkulturellt perspektiv förmedlas i de utvalda texter som granskats. Undersökningen har visat att läroböckerna stödjer ett interkulturellt perspektiv. Vidare har min granskning visat att läraren har en avgörande roll för det interkulturella perspektivet i undervisningen.

In this essay, I examine how a number of textbooks in Swedish as a second language helps with an intercultural perspective through text analysis. The review of textbooks are based on Lahdenperäs (2004) intercultural learning processes which consists of three aspects of learning and understanding of others and their own culture. There are a number of texts from the textbooks examined by close reading which were selected after reading the headlines that suggest interculturalism. The purpose of my study was to find out how the intercultural approach is visualized in the selected texts that were examined. The investigation has shown that the textbooks support an intercultural perspective. Furthermore, it shows that teachers have a crucial role for the intercultural perspective as part of the teaching.

Nyckelord/Keywords

Interkulturellt perspektiv, interkulturalitet, svenska som andraspråk, sva, mångkultur, mångfald, integration, socialkonstruktivism, multicultural education, intercultural education

Intercultural perspective, interculturalism, Swedish as a second language, sva, multiculturalism, diversity, integration, socialconstructivism, multicultural education, intercultural education.

Innehållsförteckning

Kapitel 1 Bakgrund	1
Inledning.....	1
Styrdokument.....	4
Syfte och problem.....	4
Kapitel 2 Teoretiskt perspektiv	6
Tidigare forskning.....	8
Tidigare forskning om interkulturalitet.....	8
Tidigare forskning om läroböcker.....	11
Centrala begrepp.....	12
Kapitel 3 Metod	14
Urval.....	15
Uppläggning och genomförande.....	15
Materialbearbetning.....	16
Tillförlitlighetsfrågor.....	17
Etiska aspekter.....	18
Kapitel 4 Resultat	20
Beskrivning av data/empiri.....	20
Läroboken Mål 1.....	20
Läroboken Fördel.....	23
Analys av data/empiri.....	27
Analys av resultaten från läroboken <i>Mål 1</i>	27
Analys av resultaten från läroboken <i>Fördel</i>	30
Kapitel 5 Diskussion	32
Slutsatser.....	32
Betydelse.....	33
Reflektion över forskningsprocessen.....	34
Nya frågor/vidare forskning.....	34
Referenser	36

Kapitel 1 Bakgrund

Inledning

Interkulturell undervisning kom till Sverige genom Europarådets projekt ”Training of Teachers Responsible for the Education of Migrant Workers’ Children” som pågick mellan 1972 – 1982. Syftet med den interkulturella undervisningen var att bland annat integrera olika kulturer, länder och minoriteter i det förenade Europa och skapa en europeisk gemenskap (Lahdenperä, 2004, s. 12). Som ett medlemsland i Europeiska Unionen kan man i dagens Sverige öka ungdomars engagemang i internationella frågor utöver nationalitetsgränser genom den interkulturella undervisningen. I den här uppsatsen fokuserar jag på hur läroböcker bidrar till att förmedla ett interkulturellt synsätt.

Interkulturalitet framställs av Lahdenperä som ett förhållningssätt som bör tillämpas i alla ämnen och av alla som arbetar på en skola (Lahdenperä, 2004, s. 18). Att ha ett interkulturellt förhållningssätt menar Lahdenperä, handlar om att vara öppen för olika kulturella uttryck eftersom man i interaktionen får kunskaper om och konfronteras med olika synsätt. Detta leder till att möjligheterna för att lära sig mer blir större, och att det även kan fungera som en kvalitetsaspekt på utbildningen (Lahdenperä, 2004, s. 18). För att bedriva en undervisning med ett interkulturellt synsätt menar Lahdenperä att undervisningen bör knyta an till elevernas tidigare erfarenheter, upplysa eleverna om andra kulturer och erbjuda en bearbetning av den nya kunskapen (Lahdenperä, 2004, 13). Detta förklaras och beskrivs ytterligare längre ned i uppsatsen. Detta är Lahdenperäs (2004) definition av interkulturalitet och det är även den definitionen jag använder när jag talar om interkulturalitet i fortsättningen. Interkulturalitet handlar alltså om att vara öppen för andra kulturer och lära av varandra, eftersom en öppenhet för olika kulturella uttryck leder till en större inhämtning av kunskaper.

Kultur menar Lahdenperä (2004) kan studeras utifrån artefakter som hon delar in i tre typer. Den första innefattar *maträtter, musik, konst, dans och dräkter*. Den andra typen är *traditioner, firanden av högtider och beteendemönster* följt av den tredje som är *religion* som innehåller *trosföreställningar, normer, värden, meningssystem* och vad som är *rätt och fel* (Lahdenperä, 2004, 13). Det interkulturella synsättet handlar därför om att upplysa om dessa kulturella skillnader för att skapa en större förståelse och en större inhämtning av kunskaper hos eleven. Likt Lahdenperäs definition av kulturbegreppet menar Franz Boas som Lindqvist (2010), skriver anses vara skaparen av kulturrelativismens kulturbegrepp, att kunskaper om kulturer inte kan fås utan att vara i närheten av dessa, för detta krävs att man ger sig ut i verkligheten bland folkgruppen och söka förstå världen inifrån gruppens egna perspektiv (Lindqvist, 2010, 31). I min undersökning har jag utgått från Lahdenperäs (2004) definition av kulturbegreppet som beskrivs ovan, där jag fokuserat på hur olika kulturer synliggörs för elever i läroböckerna.

Mitt intresse för interkulturalitet började när jag själv gick på högstadiet. Min skola låg i en av Stockholms förorter och var *mångkulturell*. Begreppet *mångkulturalitet* används i uppsatsen för att beskriva ett geografiskt område där olika kulturer möts och lever tillsammans. Det jag fascinerades över då var att vi elever tillsammans inhämtade samma kunskaper trots att vi var olika. Vi hade olika uppfattningar om vardagliga ting som speglade våra olika kulturer men trots våra kulturella skillnader fungerade vi och vår inhämtning av kunskaper ihop, genom hela utbildningen. I dag arbetar jag själv som lärare och intresset för interkulturalitet har följt mig genom åren och vuxit med mig.

Den svenska läroplanen från 2011, lgr11, (Skolverket, 2011) riktar uppmärksamhet mot att det svenska samhället är av *kulturell mångfald*. Detta kan vi läsa i stycket nedanför som är hämtat från kapitlet gällande skolans värdegrund ur lgr11.

Det svenska samhällets internationalisering och den växande rörligheten över nationsgränserna ställer höga krav på människors förmåga att leva med och inse de värden som ligger i en kulturell mångfald. Medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en trygg identitet som är viktig att utveckla tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar. Skolan är en social kulturell mötesplats som både har en möjlighet och ett ansvar för att stärka denna förmåga hos alla som arbetar där. (Skolverket, 2011)

Begreppet *kulturell mångfald* används synonymt med *mångkulturalism*, båda begreppen talar om ett geografiskt område där olika kulturer lever och verkar tillsammans. Det som intresserar mig är hur individer som läser svenska som andraspråk får ta del av ett interkulturellt perspektiv i undervisningen genom läroböckerna som används i ämnet svenska som andraspråk. Efter egen läsning av lgr11, som poängterar vikten av medvetenhet om olika kulturer och kulturell mångfald väcktes min lust att undersöka huruvida de svenska läroböckerna stödjer ett interkulturellt synsätt som läroplanen förespråkar. Om skolan ska kunna stödja ett interkulturellt synsätt och använder sig av läroböcker vid undervisningen måste även dessa böcker förmedla ett interkulturellt synsätt, annars riskerar undervisningen att inte tillämpa läroplanens bestämmelser på ett korrekt sätt, om inte läraren på egen hand letar efter sådant lämpligt material på annat håll förstås. I likhet med Lahdenperä (2004) betonade man redan år 1983 i Språk och kulturarvs huvudbetänkande *Kunskap för gemenskap* att undervisning i ett flerspråkigt och mångkulturellt samhälle bör bedrivas i ett interkulturellt perspektiv och vidare, att detta påverkar alla elever och personal på skolor oavsett om man är av svensk härkomst eller annan (SOU:1983:58). Att det svenska samhället blivit mer mångkulturellt menar Lahdenperä (2004) handlar inte bara om olika folkgrupper och deras geografiska ursprung men också om ”tankesystem, livsuppfattningar, ideologier, livsvärden, trosuppfattningar etc” (Lahdenperä, 2004, s. 5) vilka utgör kulturen.

Marknaden för läromedel består av 290 kommuner med 4 900 kommunala grund- och gymnasieskolor och många friskoleföretag med 1 250 grund- och gymnasieskolor. Det finns några få distributörer som väljs ut i de kommunala upphandlingarna. Det finns 124 000 lärare i grundskolan och gymnasieskolan. Det finns dessutom andra skolformer. Det finns ett trettiotal läromedelsföretag med hundratals olika läromedel och läromedelskomponenter.

De allra flesta medarbetare på läromedelsföretagen har varit lärare och har mycket nära kontakt med skolan. När lärare får nya behov, exempelvis p.g.a. en ny läroplan eller förändrad pedagogik, tar företaget initiativ till ett nytt läromedel. Det utvecklas av en projektgrupp med redaktör, författare, formgivare, illustratör, datapedagog, vetenskaplig granskare m.fl. Läromedel aktualiseras fortlöpande.

Rickard Vinde, VD i branchorganisationen Svenska
Läromedel

Ovanstående citat skriver Rickard Vinde, VD i branchorganisationen Svenska Läromedel i ett blogginlägg den 2 december 2015 på kommentusbloggen. Inlägget Vinde skriver handlar om att

läromedelsmarknaden måste fungera effektivare genom att distributörernas information till lärare bör bli bättre. En betoning på att läromedel är ”ett komplext systemstöd som ger grundläggande likvärdighet i lärandet” görs och kritik riktas mot politiker, tjänstemän och friskolechefer som inte delar samma tankar kring läromedlarnas betydelse, utan istället väljer att låta lärare leta efter material och information på nätet (Vinde, 2015). Svenska Läromedel är branschorganisation för 14 läromedelsföretag och står för cirka 80 – 90 procent av skolornas förlagsutgivna läromedel, enligt SL är landets framtida tillväxt och skolans roll för den enskildes bildning och utbildning relaterat till tillgången på goda läromedel (Vinde, 2015). Eftersom marknaden för läromedel är stor kan man tänka sig att läromedel har en stor påverkan på undervisningen och en inverkan på eleverna. Svenska Läromedel menar att läromedel är viktiga för undervisningen och den enskildes bildning och utbildning eftersom de är direkt kopplade till läroplanen, vilket är vad lärare ska följa i sin undervisning (Vinde, 2015).

Tidigare ansåg man läroböckerna vara en politisk angelägenhet och år 1938 infördes en statlig förhandsgranskning av alla läroböcker i Sverige (Harrie, 2009, s. 10). I granskningen utgick man från olika kriterier som böckerna var tvungna att innehålla men 1991 avskaffades den statliga förhandsgranskningen vilket innebär att ansvaret i dag för läroböckernas kvalitet ligger på marknadens producenter och konsumenter vilka är författarna av läroböckerna och lärare på skolan. Detta betyder att ansvaret har förflyttats till dessa att se till så att böckerna som används vid undervisningen utgår från läroplanen lgr11 idag (Harrie, 2009, s. 10).

Eftersom skolan inte har någon som kontrollerar läroböckerna som används anser jag att det är viktigt att studera hur läroböckerna fångar upp interkulturella aspekter som Lahdenperä skriver om för att se om läroböckernas innehåll överensstämmer med läroplanens bestämmelser om att skolan har ett ansvar att främja ett interkulturellt synsätt. Det har tidigare gjorts liknande undersökningar med fokus på hur väl läroböcker som används vid undervisning överensstämmer med läroplanens innehåll dock har jag inte stött på någon undersökning som fokuserar på läroböcker från ämnet svenska som andraspråk och interkulturalitet. Denna undersökning anser jag kan även verka som vägledning för lärare när de väljer vilka läroböcker de ska använda sig av i sin undervisning. På grund av den stora läromedelsmarknad som existerar idag, läroplanens bestämmelser om ett interkulturellt synsätt samt språk och kulturarvs huvudbetänkande *Kunskap för gemenskap* (SOU:1983:58) som delar läroplanens syn anser jag att en studie i hur svenska läroböcker i svenska som andraspråk stödjer ett interkulturellt synsätt är intressant och välgrundat att se över.

I min undersökning utgår jag från ett socialkonstruktivistiskt synsätt, vilket innebär att jag utgår från att samhället vi lever i är socialt konstruerat av människor i samspel med varandra och att det hela tiden är i förändring (Lahdenperä, 2004, 22). Människans historia skrivs av människan då människan konstruerar den utifrån sig själv. Med hjälp av språket förklarar vi världen och hur världen görs förståelig genom de ord och formuleringar vi använder. Beroende på hur vi använder oss av olika begrepp skapar vi en värld för läsaren/lyssnaren (Lahdenperä, 2004, 22). Detta innebär vidare att författare till läroböcker kan anses vara mäktiga då de genom det skriftliga språket i läroböckerna påverkar mottagarens syn på världen, vilka i detta fall är eleverna och läraren som använder sig av dessa i undervisningen. Den övergripande frågan som denna studie ämnar besvara är på vilket sätt ett interkulturellt synsätt förmedlas och konstrueras av författarna i läroböckerna som undersöks för svenska som andraspråk.

Styrdokument

I läroplanen för det obligatoriska skolväsendet (Lgr11) kan man läsa om skolans värdegrund och uppdrag. Kapitlet framhäver att Sverige är av kulturell mångfald där olika kulturer, etniciteter, religioner, språk och värderingar dagligen möts och lever tillsammans. Med utgångspunkt i detta och den globaliserade värld vi lever i betonar man vikten av interkulturalitet i undervisningen där man skriver att skolans uppdrag är att "[...] främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse [...]." (Skolverket, 2011) Vidare betonar man att "internationalisering och den växande rörligheten över nationsgränserna ställer höga krav på människors förmåga att leva med och inse de värden som ligger i en kulturell mångfald." (Skolverket, 2011)

I läsningen av skolans värdegrund i lgr11 kan vi se att det är skolans ansvar att främja förståelse för andra människor och bringa en förmåga till inlevelse som eleverna ska utveckla för att kunna förstå och även leva sig in i andra människors villkor och värderingar (Skolverket, 2011). Skolan ska även främja en medvetenhet om "det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet." (Skolverket, 2011) Läroplanen konstaterar att skolan är en kulturell mötesplats som har möjligheten och ansvaret att förstärka elevernas förmåga till att leva sig in i andra människors villkor och värderingar för att få en större förståelse för andra människor. Det betonas att ett internationellt perspektiv är viktigt då det innebär att utveckla förståelse för "den kulturella mångfalden inom landet" men även för att skapa "internationell solidaritet samt förbereda för ett samhälle med täta kontakter över kultur- och nationsgränser." (Skolverket, 2011)

I kursplanen för svenska som andraspråk som man kan läsa om i läroplanen betonar man att språket är människans främsta medel för att tänka, kommunicera och lära (Skolverket, 2011). Vidare uttrycker man att man genom språket utvecklar sin egen identitet, uttrycker känslor och tankar och får förståelse för hur andra människor känner och tänker. Dessutom framhålls det att språket är betydelsefullt för att människor i ett samhälle ska kunna förstå varandra och för att man ska kunna verka i samhället som är mångkulturellt i den meningen att kulturer, livsåskådningar, generationer och språk möts (Skolverket, 2011).

I skolförordningen 5 kap. 14 § står det att undervisning i svenska som andraspråk ska, om det behövs, anordnas för elever som har ett annat språk än svenska som modersmål, elever som har svenska som modersmål och som tagits in från skolor i utlandet, och invandrarelever som har svenska som huvudsakligt umgängesspråk med en vårdnadshavare. Vidare kan man läsa att det är rektorn som beslutar om undervisning i svenska som andraspråk ska ges till en elev vilket innebär att rektorn på skolan måste ha kunskap om de två svenskämnen som finns tillgängliga. Däremot brukar rektorn överlåta bedömningen till en andraspråklärare som är den som har kompetensen att göra denna bedömning. Bedömningen om huruvida en elev bör läsa svenska som andraspråk görs med hjälp av vardagliga observationer och olika kartläggnings- och diagnostiska material. Oavsett vilken språknivå en elev befinner sig på har denne rätt till undervisning utifrån sina egna förutsättningar vilket kan läsas i Läroplanen, 2011 kap. 1 "Undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den ska främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper." (Skolverket, 2011)

Syfte och problem

Syftet med min uppsats är att genom textanalys granska ett antal läroböcker i svenska som andraspråk i grundskolan för att undersöka på vilket sätt läroböckerna förmedlar ett interkulturellt synsätt.

Forskningsfrågor

1. Hur synliggörs olika kulturer?
2. På vilket sätt erbjuds elevaktiv undervisning?
3. På vilket sätt möjliggörs en bearbetning av den egna etnocentrismen?

Kapitel 2 Teoretiskt perspektiv

Denna uppsats har ett socialkonstruktivistiskt perspektiv. Lahdenperä beskriver socialkonstruktivismen som ett samhällsvetenskapligt perspektiv på samhället som socialt konstruerat av individer i interaktion med varandra (Lahdenperä, 2004, s. 21). Perspektivet förhåller sig kritiskt mot den kunskap som vi ofta tar för givet i samhället och ser inte kunskap som sann och objektiv eftersom all kunskap är historisk och kulturellt specifik. Man menar att eftersom objektiv kunskap om verkligheten inte existerar och inte kan förstås utanför våra sinnen eller utanför ett språk är även vår verklighet en social konstruktion eftersom språket i sig är en social konstruktion (Lahdenperä, 2004, s.21). Kunskapen anses vara kontextuell, vilket innebär att den ”skapas, är beroende av och vidmakthålls av specifika sociala och ekonomiska förhållanden som är rådande i en bestämd kultur, plats, tid och rum.” (Lahdenperä, 2004, s. 21)

Även känslor och relationer mellan individer består av sociala konstruktioner, som uppstått genom det individuella användandet av språket dvs. i interaktioner genom samtal (Lahdenperä, 2004, s. 22). Socialkonstruktivismen betonar att det är språket som står för individens sätt att vara, konstruktionen av människans identitet och förståelsen för omvärlden genom de begrepp vi lär oss att använda (Lahdenperä, 2004, s. 22). Eftersom förståelsen av vår värld skapas genom språket, i våra uttryck innebär det att vi med språket skapar vår kultur vilket allt annat är bundet till, exempelvis kunskap, lärande, undervisning och barnuppfostran. D.v.s. det är kulturen som formar hur och vad vi lär oss (Lahdenperä, 2004, s. 23).

Enligt Pirjo Lahdenperä (2004) används det olika termer och inriktningar inom det interkulturella kunskapsfältet både i Sverige och i utlandet. Begrepp som mångkulturell, multikulturell, interkulturell, flerkulturell, internationalisering och globalisering används likvärdigt utan att egentligen definieras, men det gemensamma för dessa begrepp är att de berättar om det inre värdet i ett samhälle som kännetecknas av etnisk och kulturell mångfald (Lahdenperä, 2004, 12). I språk och kulturutredningens huvudbetänkande *Olika ursprung – gemenskap i Sverige* talar man om en interkulturell undervisning med rekommendationen att använda det som en formulering för ett behov ”av att på ett nytt sätt förhålla oss till varandra (dvs. invandrare och svenskar) i skolan.” (Olika ursprung – gemenskap i Sverige i Lahdenperä, 2004, s. 11)

I skolöverstyrelsens handlingsprogram för skolans internationalisering (SÖ 1987) definierar man begreppet likadant men att det även bör innefatta invandrare och flyktingfrågan (SÖ 1987 i Lahdenperä, 2004, s. 11). Handlingsprogrammet talar vidare om att det inte endast handlar om Sverige i världen utan även om världen i Sverige då vi fått ett mångkulturellt samhälle, och genom det mångkulturella finns världen i skolan, eftersom eleverna bär på olika kulturella bakgrunder (SÖ 1987 i Lahdenperä, 2004, s. 11).

Denna granskning av läroböckerna utgår från Pirjo Lahdenperäs term interkulturalitet och inriktning inom det interkulturella kunskapsfältet vilken är interkulturell pedagogik. Interkulturell pedagogik är översatt från den engelska termen ”intercultural education” och definieras som ”ett övergripande begrepp som innefattar interkulturellt lärande, interkulturell kommunikation, interkulturell undervisning, mångkulturell skolutveckling och interkulturell pedagogisk forskning.” (Lahdenperä,

2004, s. 13) Pedagogiken, som ämne, innehåller ”allt som har med lärande, utveckling, vägledning, handledning, ledning, undervisning och fostran att göra.” (Lahdenperä, 2004, s. 13) Lahdenperä betonar att det är viktigt att det finns en skola inom pedagogiken som skaffar sig kunskaper i dessa fenomen utifrån olika interkulturella aspekter där mening skapas och ges, som etnicitet, genus och klass. Vidare menar hon att det interkulturella perspektivet bör utvecklas i dagens skola och samhälle om människor med olika kulturer ska kunna leva och fungera i ett gemensamt samhälle (Lahdenperä, 2004, s. 25).

Vid en interkulturell undervisning talar Lahdenperä (2004) om tre aspekter:

1. Undervisningen bör vara elevaktiv och erfarenhetsbaserad, detta innebär att elevernas erfarenheter, upplevelser och kunskaper bör vara i fokus. Genom att låta elevernas erfarenheter genomsyra undervisningen leder det till att en ”inlevelse för ’de andra och annorlunda’ människornas situation och behov” skapas. (Lahdenperä, 2004, 24) Detta lotsar i sin tur enligt Lahdenperä, till att förmågan att behandla ’den andre’ ömsesidigt och respektfullt blir möjligt (Lahdenperä, 2004, s. 24).
2. Undervisningen bör ha ett kulturkontrastivt perspektiv vilket innebär att eleverna konfronteras med andra sätt att tänka och värdera för att bli medvetna om det egna sättet att tänka och skildra andra (Lahdenperä, 2004, s. 25).
3. Undervisningen ska leda till ”en känslomässig bearbetning av den egna etnocentrismen.” (Lahdenperä, 2004, 25) Etnocentrism är tanken om att vi är bäst och allt som skiljer sig från oss, det främmande, betraktas som konstigt. Den tredje aspekten handlar alltså om att eleven får förståelse för att elevernas egen uppfostran och kultur samt samhällseliga förhållanden och förutsättningar står som världsbilden för värdering och tolkning av andra kulturer och olika grupper (Lahdenperä, 2004, 25).

Viktigt att påpeka är läroböckernas roll vid de tre aspekterna som Lahdenperä (2004) skriver om. Lahdenperä talar om det *interkulturella* som en process där individer med olika språk och kulturer kommunicerar och påverkar varandra, vidare skriver hon att:

[...], interkulturell innebär en relation – *inter*. Denna relation kan emellertid se olika ut, dvs. den behöver inte innebära att människorna är närvarande här och nu, utan att man via undervisning kan få en upplevelse eller en läsinlevelse som vidgar ens kulturella horisont.”

(Lahdenperä, 2004, 24)

Läroböckernas innehåll kan alltså spela en roll och påverka elevernas interkulturella undervisning genom exempelvis läsning av olika texter som kan göra ens kulturella fattningsförmåga större än tidigare. En sådan undervisning kan bedrivas genom olika typer av övningar som innefattar andra människors berättelser, rollspel och litteraturläsning för att även utveckla förmågan att tänka reciprok vilket går ut på att vilja behandla den andre ömsesidigt med respekt utifrån förståelsen man får (Lahdenperä, 2004, 25). Genom att använda sig av ett interkulturellt perspektiv i undervisningen genom dessa läroprocesser ger man eleverna chansen att ”bearbeta de hinder för lärande och utveckling som ens egen uppfostran och kulturella värderingar utgör.” Den röda tråden är konfrontationen eleverna möter vilken erbjuder andra sätt att se och uppfatta olika händelser och ”alternativa kulturella uttryck.” (Lahdenperä, 2004, s. 25)

Textinnehållet som jag undersöker i min studie granskas utifrån de tre aspekterna som Lahdenperä skriver om. Genom att granska huruvida läroböckerna ger utrymme för de tre aspekterna kan min studie visa om ett interkulturellt synsätt finns tillgängligt i de utvalda läroböckerna. I fortsättningen

kommer de tre aspekterna att skrivas ut under rubrikerna: elevaktiv, erfarenhetsbaserad undervisning, konfrontation och bearbetning.

Tidigare forskning

I sökningen av tidigare forskning användes sökorden: multikulturalism, svenska som andraspråk, läroböcker, integration, interkulturellt perspektiv, interkulturell pedagogik, interkulturalism, interkulturalitet och socialkonstruktivism i databasen Google Scholar, libris och diva-portalen. Även intercultural communication, cultural awareness, cultural differences, culture, multicultural education, multilingualism och intercultural education i databasen ERIC.

I denna sökning fann jag intressant och varierande forskning kring interkulturalitet och läroböcker. Forskningen presenteras nedanför och är indelad i tidigare forskning om interkulturalitet samt tidigare forskning om läroböcker.

Tidigare forskning om interkulturalitet

Christiane Fläcke (2003) har skrivit *Autobiographical Context of Mono-Cultural and Bi-Cultural Students and their Significance in Foreign Language Literature Courses* där hon undersöker hur studenter reagerar på samma text, som är en novell. Novellen handlar om en pojke som bor i Tyskland men som ursprungligen kommer från Chile och tar upp teman som invandring, kultur, identitet och migration (Fläcke, 2003, 35). Undersökningen behandlar andraspråkstälars interkulturella förståelse av novellen som i undersökningen utgörs av eleven Isabel som invandrat till Tyskland från Spanien och är spansktalande samt eleven Tomas som är tysk och talar tyska. Eleverna läser novellen under en viss tid och har en dagbok där de skriver ned sina tankar om olika händelser i novellen, de får även diskussionsfrågor som de diskuterar högt i klassrummet men även i sina dagböcker (Fläcke, 2003, 35). Novellen är skriven på chilenska och eleverna tar del av novellen under deras spanskundervisning. Fläckes (2003) undersökning visar att eleverna reagerar olika på novellen där Isabel fokuserar mer på de olika temana: invandring, kultur, identitet och migration medan Tomas mer fokuserar på metoder för att förstå novellen (Fläcke, 2003, 37). Medan Isabel relaterar till karaktärerna i novellen och lever sig in i olika situationer som karaktärerna befinner sig i genom att tala om sina egna erfarenheter ser Tomas på dessa situationer som en utomstående, där han kommenterar hur han skulle gjort vissa saker annorlunda än hur karaktärerna agerade. Båda eleverna väljer som startpunkt vissa autobiografiska aspekter av deras identiteter som man/kvinna och som medlem i en etnisk majoritet/minoritet (Fläcke, 2003, 41). Isabel har mer kulturorienterade perspektiv medan Tomas har mer könsorienterade perspektiv. Fläcke (2003) kommer fram till att elevernas tidigare erfarenheter underlättar en personlig ingång till texten och deras tolkning av den (Fläcke, 2003, 42). Vidare förklarar hon detta med den konstruktivistiska teorin, att studenter känner igen aspekter i texten som korresponderar med deras egna konstruktioner (Fläcke, 2003, 42). Fläcke menar att denna undersökning visar hur viktigt det är att arbeta med texter som eleverna kan relatera till genom tidigare erfarenheter, genom detta får eleverna reflektera kring sin egen identitet och det skapas även en större förståelse för andra människor (Fläcke, 2003, 43).

Frank Michael Kirsch skrev sin avhandling om globala perspektiv i svenska läroböcker i tyska mellan 1965-1995, denna avhandling finns att läsa i Lahdenperäs *Interkulturell pedagogik i teori och praktik* (2004) Kirsch menar att de böcker elever använder för att lära sig främmande språk är väldigt betydelsefulla eftersom dessa bildar elevernas uppfattningar om den främmande kulturen. Han beskriver det som ett krav för det interkulturella perspektivet eftersom det krävs att läroböckerna har

en realistisk bild av andra länders kultur och samhälle, något han inte fann när han undersökte de tyska läroböckerna där han menar att författarna förmedlat ”fåniga texter.” (Kirsch, 2004, 128) Dessa spelar en stor roll för eleverna trots att de är menade att träna grammatiken (Kirsch, 2004, 128). Texterna bidrar till att eleverna får en uppfattning om hur tyskarnas kultur är eftersom de är skrivna på tyska i tyska läroböcker, för undervisning i tyska. Kirsch fann även att vissa läroböcker applicerar den svenska kulturen på den tyska. Mer specifikt handlar det här om den tyska hemmafruns frånvaro. Rollfördelningen i läroböckerna liknade mer den svenska än tyska där nästan alla kvinnor jobbade och där hushållsarbetet inte stod barnen och männen främmande då de ”dammsög, diskade, gick och handlade samt lagade mat för allt vad tygen höll.” (Kirsch, 2004, 129)

Kirsch menar att de tyska läroböckerna mer liknar den svenska kulturen än den tyska på grund av läroplanen från 1980 som var aktuell vid tidpunkten för när läroböckerna författades. Kirsch hänvisar till en del i läroplanen som säger att:

Staten skall verka för jämställdhet mellan kvinnor och män. [...] Skolan bör på olika sätt stimulera att välja yrke och vuxenroll oberoende av traditionella könsrollsforeställningar och den bild som massmedia ofta förser oss med. (Läroplanen 1980, s. 36f i Kirsch, 2004).

Kirsch menar här att det var tolkningen av ”oberoende av traditionella könsrollsforeställningar” som bidrog till att allt som påminde om traditionell könsrollsfordelning och familjestruktur fick tas bort. Detta bidrog i sin tur till att eleverna inte fick kunskap om den tyska kulturen. Verkligheten stämde med andra ord inte överens med undervisningen, vilket Kirsch anser att det interkulturella perspektivet och pedagogiken kräver (Kirsch, 2004, 130).

Ett interkulturellt synsätt kan enligt Kirsch inte bedrivas i undervisningen utan att belysa eleverna om skillnader mellan olika kulturer eftersom perspektivets syfte är att åskådliggöra kulturella skillnader för att skapa en förståelse kring dem (Kirsch, 2004, 131). Frågor som Vad är annorlunda? Vad är lika? Och Varför blev det så som det är? Förlorar sitt syfte om olika kulturer framställs som i princip likadana som den svenska. Genom att belysa för eleverna om de kulturella skillnaderna skapas ”en förståelse för olikheterna och blir därmed till en väsentlig förutsättning för interkulturell sensibilitet.” (Kirsch, 2004, 138) Kirsch talar vidare om att en förståelse för andra kulturer endast är möjlig om man har en egen kulturell identitet vilket innebär att man är medveten om sin egen kultur och förstår att det är kulturen som formar ens värderingar (Kirsch, 2004, 139). Kirsch betonar vidare att en jämförelse av olika kulturer är vad som leder till att ett interkulturellt synsätt i läroböckerna blir synligt eftersom det är jämförelsen med det egna eller andra främmande kulturer och språk som främjar en interkulturell förståelse (Kirsch, 2004, 139-140). På grund av detta anser Kirsch att stereotyper inte bör tabubeläggas då dessa kan skapa en möjlighet för eleverna i deras inläring av andra språk och kulturer vilka i sin tur bidrar med en interkulturell förståelse (Kirsch, 2004, 140).

Hans Lórentz, fil. Dr i pedagogik och forskare vid Lunds universitet har författat ett antal böcker inom området interkulturalitet. Enligt Lórentz (2013) handlar interkulturalitet ofta om ”etniska, språkliga, religiösa, tankemässiga, livsstilsrelaterade, könsmissiga och klassmissiga kulturer och hur de kan samverka, påverka och berika varandra.” (Lorentz, 2013, s. 55) Liksom Kirsch skriver i sin avhandling (Kirsch, 2004) menar Lórentz att skillnader mellan kulturer måste belysas för att eleverna ska kunna ta till sig ett etnorelativt perspektiv vilket är motsatsen till ett etnocentriskt perspektiv (Lorentz, 2013, s. 55). Detta är viktigt menar Lórentz eftersom vi i dag lever i ett mångkulturellt samhälle, som kräver en förståelse för det mångkulturella och för interkulturalitetens betydelse för att människorna i samhället ska kunna leva i och vara en delaktiga i samhället (Lorentz, 2013, s. 55).

Genom att ha ett interkulturellt perspektiv i skolan och undervisningen kan diskriminering, kränkande behandling och främlingsfientlighet bekämpas då interkulturalitet i skolan beskrivs ha uppgiften att skapa en ”vi-känsla” då grunden för att skapa en undervisnings- och läroprocess där eleverna lär sig av varandra kräver välfungerande relationer (Lorentz, 2013, s. 56). I boken *Interkulturell pedagogisk kompetens* förklarar Lórentz hur ett interkulturellt pedagogiskt arbete kan bedrivas. Han menar att ett interkulturellt pedagogiskt arbete kan förverkligas genom arbetet med skolans värdegrund (Lorentz, 2013, s. 61) som enligt Skolverket brister ”i hur arbetet med värdegrunden tillämpas i det vardagliga skolarbetet.” (Lorentz, 2013, s. 63) För att förbättra arbetet med värdegrunden i det vardagliga skolarbetet menar Lórentz att en förståelse av och användning av interkulturalitet kan fungera som en hjälpande hand för både lärare och elever att gemensamt komma fram till synsätt och ställningstaganden i arbetet kring värdegrunden (Lorentz, 2013, s. 63). Vidare talar Lórentz även om EU:s riktlinjer för medlemsstaternas utbildning som framhäver att ”den europeiska unionen grundas på enhet i mångfald.” (Lorentz, 2013, s. 82) Mångfald innefattar här mångfald av kulturer, traditioner och språk där den sista är det mest direkta uttrycket för kultur (Lorentz, 2013, s. 82). Liksom kursplanen för svenska som andraspråk betonar Lórentz att språket är det som gör oss till människor och det som skapar vår identitetskänsla. Det språk man bär med sig är förankrat i kulturen där det talas, i traditioner, seder och trosåskådningar och därför är språklärare viktiga vid arbetet om att bygga ett mångspråkigt och interkulturellt Europa (Lorentz, 2013, s. 82). Dock innebär detta inte att ansvaret endast ligger hos utbildade språklärare utan snarare menar man att alla lärare egentligen undervisar i språk och att alla därmed har ett lika stort ansvar kring det (Lorentz, 2013, s. 83).

Lórentz undersöker interkulturalitet i alla kursplaner på grundskolan och kommer fram till att kursplanerna i alla ämnen innehåller ett interkulturellt perspektiv. Detta interkulturella perspektiv blir synligt genom begreppet kultur vilket inte automatiskt refererar till Sverige eller svensk kultur, snarare pekar kursplanerna på att eleverna ska få lära sig om möten mellan olika kulturer och vad de står för (Lorentz, 2013, s. 92). På grund av detta menar Lórentz att en interkulturell kompetens är en del av elevernas kompetens vilket innebär att en interkulturell pedagogisk kompetens är viktig för eleverna och på grund av det bör det få en större roll i skolan (Lórentz, 2013, s. 92). Vidare menar Lórentz att man kan se interkulturell kompetens på olika sätt. Man kan se kompetensen utifrån ett individuellt perspektiv vilket då handlar om hur man som individ ska förhålla sig till andra människor som är olik en själv medan en interkulturell kompetens utifrån ett pedagogiskt perspektiv handlar om hur en individ kan få kunskaper i att förhålla sig till andra människor som är olik en själv på ett sätt som leder till att lika och olika människor kan leva med varandra i ett samhälle (Lorentz, 2013, s. 102).

Inger Nordheden, lärare och forskare har skrivit *Barn från olika kulturer berikar varandra* i Den mångkulturella skolan av Hultinger & Wallentin (1996). Där delar hon med sig av sina erfarenheter av sina år som lärare. Enligt Nordheden berikar barn från olika kulturer varandra men menar att detta inte kommer av sig självt utan företeelserna måste lyftas upp till ytan så att eleverna får syn på dem och får en möjlighet till att värdera och bearbeta dem (Nordheden, 1996, s. 54). För att eleverna ska kunna lära av varandra och få kunskaper om varandras olika syn på omvärlden måste fokus ligga på skillnaderna för att kunna se likheterna. Dessutom menar Nordheden att lärarna måste ha kunskaper om etnicitet och identitet (Nordheden, 1996, s. 54). Nordheden menar att det finns två olika samhällen som utvecklar två olika tankesätt, dessa tankesätt skriver Nordheden, utgår från etnologen Annick Sjögrens konstruktion, där det ena samhället och tankesättet är den svenska tanken om individen, här talar man om individen som en med egna förhoppningar och en egen vilja. Det andra samhället och tankesättet är tanken om att gruppen går före individen vilket Nordheden menar är många invandrabarns sätt att tänka på (Nordheden, 1996, s. 55).

Det svenska sättet handlar om att individen från att den föds behandlas som en egen person vars egen vilja ska respekteras, detta exemplifieras med att svenska barn ofta får en egen säng, ett eget rum och ett eget ansvar till vad som är rätt och fel. Det andra sättet handlar om att familjen är det viktigaste och inte den enskilda individen. Gruppen håller alltid ihop, i vilken medlemmarna kan bli tillrättaviseade men detta är ingenting man talar öppet om med personer som inte tillhör gruppen (Nordheden, 1996, s. 55). Detta fick Nordheden uppleva när hon arbetade som lärare på en skola i Norra Botkyrka då en pojke betedde sig illa under lektionstid och dennes syster öppet sa att han hade förstört hela lektionen. Efter systemens uttalande började elever som inte hade svensk bakgrund att kommentera hennes yttrande med kommentarer som ”Klaga på sin egen bror [...] det gör man bara inte.” (Nordheden, s. 56)

Detta ledde till att elever med svensk bakgrund lade sig i och ifrågasatte dessa kommentarer med frågeställningar som ”Så du menar alltså att Fadia inte skulle få säga, att hon tyckte Eneyas hade sabbat hela lektionen då, när han hade gjort det?” svaret på den frågan blev ”jo men hon ska ändå inte säga det.” (Nordheden, 1996, s. 56) Detta trots att alla var överens om att pojken i fråga hade förstört lektionen. Nordheden menar att sådana situationer är värdefulla och kan leda till att eleverna får en större förståelse för olika kulturer och värderingar eftersom eleverna får en chans att förklara sig och menar att läraren bör tillåta dessa typer av kulturkrockar att ske ”i stället för att låtsas som om vi alla vore lika.” (Nordheden, 1996, s. 56)

Tidigare forskning om läroböcker

Jörgen Gustafson, 2009 har i sin artikel ”Integration med svensk historia! – En undersökning av hur svensk historia framställs i läromedel för SFI” undersökt hur svensk historia framställs i läromedel som faktiskt används för SFI-undervisning där utgångspunkten är att undersöka ideologin som är menad att överföras till personer som är på väg in i ett samhälle, i form av vilka budskap det är som framhävs och huruvida de nyanlända personerna får möjligheten att ingå i en ”svensk gemenskap och i så fall på vilka villkor?” (Gustafson, 2009, s. 181) Gustafson kommer fram till att det i läromedlen som undersökts existerar ett gammalt Sverige och ett nytt Sverige där det gamla karaktäriseras av fattigdom och det nya karaktäriseras av en stor omvandling där de moderna svenskarna beskrivs som ”känslösamma, sociala, fysiska i sin kontakt med varandra, ingående i spontana sociala sammanhang.” (Gustafson, 2009, s. 181) Genom skillnaden som beskrivs framställs det nya Sverige som en möjlighet för invandrare att bli ”moderna medborgare” och svenskarna får möjligheten att bli ”berika[de] med social närhet, värme och samvaro...” (Gustafson, 2009, s. 182) Sammanfattningsvis konstaterar Gustafson att invandrarna är något svenskarna inte är (Gustafson, 2009, s. 191).

Monica Eklund (2003) har skrivit sin doktorsavhandling gällande interkulturellt lärande, intentioner och realiteter i svensk grundskola sedan 1960-talets början. Avhandlingen är indelad i två studier, den ena fokuserar på formuleringar om interkulturalitet i offentliga dokument och den andra fokuserar på elevers uppfattningar i årskurs 9 om deras upplevda interkulturella lärande. Undersökningen fokuserar på de samhällsorienterade ämnena och svenska/svenska om andraspråk då ämnesinnehållet i båda ämnena innehåller interkulturella frågor enligt Eklund, som bjuder in till tolkningar utifrån olika kulturella perspektiv. Avhandlingens första del konstaterar att ett interkulturellt lärande förespråkas av staten och även EU. Läroplanerna inkluderar dock inte begreppet interkulturalitet specifikt utan gestaltar begreppet internationalisering som enligt Eklund innehåller samma komponenter som det interkulturella perspektivet (Eklund, 2003, s. 158). Den andra delen utgör en intervjustudie med elever i årskurs 9 som får besvara frågor kring huruvida målet ”att eleverna utvecklar kunskap om och förmåga till inlevelse i människors sätt att leva” i samhällsorienterade ämnena är viktigt eller inte, majoriteten av eleverna anser här att det är ett viktigt mål (Eklund, 2003, s. 294). En annan fråga som

ställs är huruvida skönlitteraturen eleverna får läsa i svenskämnet bidrar med att ge eleverna en samhörighetskänsla med den svenska kulturen och värderingarna eller inte där majoriteten av eleverna anser att litteraturen ”i mycket eller ganska hög grad bidragit till ökad förståelse för den svenska kulturen och de svenska värderingarna.” (Eklund, 2003, s. 289) Eklunds intervjustudie med eleverna kommer fram till att eleverna anser det vara viktigt att lära sig om andra kulturer och att de även anser det mer vara en naturlig del av de samhällsorienterade ämnena än svenskämnet (Eklund, 2003, s. 197). Sammanfattningsvis konstaterar Eklund att hennes resultat från intervjustudien med eleverna i årskurs 9 visar på att läroplanens formella interkulturella mål inte är tillräckligt ”för att interkulturellt lärande hos eleven skall komma till stånd.” (Eklund, 2003, s. 329) Eklunds resultat visar vidare på att eleverna mer håller med om de interkulturella målen gällande kulturkompetens än vad de anser att de lärt sig (Eklund, 2003, s. 329).

Skolverket fick år 2006, i uppdrag av regeringen, utföra granskningen ”*I enighet med skolans värdegrund?*” Skolverket granskar tjugofyra läroböcker i samhällskunskap, religionskunskap, historia och naturkunskap/biologi där man undersökte hur kön, sexuell läggning, etnisk tillhörighet, funktionshinder, religion och annan trosuppfattning gestaltades i läroböckerna (Skolverket, 2006, s. 42). I undersökningen kom Skolverket fram till att homosexuella och bisexuella endast porträtterades i läroböckerna när det uttryckligen handlar om homo och bisexualitet, dessa personer är annars osynliga och pekats ut som annorlunda på grund av detta, eftersom endast heterosexuella personer får vara med genom hela läroböckerna (Skolverket, 2006, s.42). Dessutom konstaterar Skolverket i granskningen av läroböckerna i historia och samhällskunskap att det alltigenom enbart ges en ensidig och negativ bild av muslimer och islam (Skolverket, 2006, s. 43). Sammanfattningsvis konstaterar Skolverket att de tjugofyra läroböckerna alla har brister och att de inte överensstämmer med skolans värdegrund då elever som inte ingår i det ”vi-perspektiv” som skildras i de undersökta läroböckerna kan känna sig kränkta, diskriminerade och utestängda vilket kan leda till främlingsfientlighet (Skolverket, 2006, s. 43).

Centrala begrepp

Nedanför definieras de centrala begreppen interkulturalitet och kultur som används i uppsatsen. Först fastställs begreppet interkulturalitet följt av kulturbegreppet.

Interkulturalitet som begrepp

Det finns många begrepp som knyter an till att Sverige består av många kulturer, några exempel är: mångkulturell, multikulturell, tvärkulturell, interkulturell, flerkulturell, tvåspråkig, internationalisering och globalisering. Alla dessa termer skildrar samhällen som präglas av etnisk och kulturell mångfald (Lahdenperä, 2004, 12). Lahdenperä definierar begreppet interkulturalitet som en ”växelverkan eller mellanmännisklig interaktion och kultur i betydelsen att något är kulturellt, dvs. meningssystem vilka ger ordning och inriktning i människans liv.” (Lahdenperä, 2004, s. 21) Detta betyder att interkulturalitet handlar om interaktion mellan kulturer. Lórentz (2013) definierar likt Lahdenperä begreppet interkulturalitet som ”hur olika personer interagerar med varandra.” (Lórentz, 2013, s. 54) Interkulturalitet står för den gränsöverskridande processen och interaktionen mellan kulturer.

Denna uppsats utgår från Lahdenperäs definition av begreppet interkulturalitet som grundar sig på en socialkonstruktivistisk syn vilket innebär att denna studie söker efter svar på hur läroböckerna synliggör och förmedlar det interkulturella perspektivet, med betydelsen interaktionen mellan olika kulturer.

Kulturbegreppet

Kulturbegreppet är brett och används på olika sätt. Nationalencyklopedin definierar begreppet kultur på detta sätt: Kultu'r (franska *culture*, av latin *cultu'ra* 'bearbetning', 'odling', 'bildning' av *co'lo* 'odla' mm.), odling, bildning. (Nationalencyklopedin, kultur)

Begreppet härstammar från latin där betydelsen står för odling eller bildning vilket antyder att kultur är något föränderligt, det *bildas*, eller *skapas* (odlas). Lindqvist (2010) skriver att det kulturrelativistiska perspektivet talar om kulturer som ”principer, vanor och regler som gör dem delvis främmande för varandra.” (Lindqvist, 2010, 30) Likt denna definition menar Lahdenperä (2004) att kultur är trosföreställningar, normer, värden, beteendemönster, högtider, maträtter, traditioner och vad som är rätt och fel. Användningen av kulturbegreppet vid denna undersökning utgår från att kultur är traditioner, vanor, högtider, tankar om vad som är rätt och fel, normer och trosföreställningar etc. och att kultur är föränderligt eftersom det är en mänsklig konstruktion.

Kapitel 3 Metod

Denna uppsats har texter som empiriskt material. Bergström & Boréus definierar en text som en skriftlig produkt som kommer från språket och som är koherent och kommunikativ vilket innebär att texten hålls samman av ett specifikt ämne och har en röd tråd. Texten ska även ha någonting att förmedla, ett budskap vilket skrivs genom kunskaper i ett visst språk som författarna menar har två huvudsakliga funktioner: att uttrycka idéer och tankar och att använda språket i sociala relationer med andra (Bergström & Boréus, 2000, s. 16). Bergström & Boréus presenterar olika typer av textanalys: innehållsanalys, argumentationsanalys, diskursanalys och narrativanalys för att nämna några. Jag har valt att använda mig av innehållsanalys för denna undersökning. Innehållsanalys som metod kan användas vid både kvantitativa och kvalitativa undersökningar (Bergström & Boréus, 2000, s. 43). En kvantitativ innehållsanalys består i att ”räkna förekomsten av eller mäta, vissa företeelser i texter.” (Bergström & Boréus, 2000, s.43) Medan en kvalitativ innehållsanalys syftar till att ”på ett systematiskt sätt beskriva textinnehållet.” (Bergström & Boréus, 2000, s. 44) Dock menar Bergström och Boréus att det inte finns någon strikt linje mellan dessa två då det ibland förekommer analyser där något kvantifierats men som leder till att ses som en kvalitativ analys eftersom vissa innehållsanalyser kräver mer komplicerade tolkningar av det som undersöks, där räkning/mätning av objektet inte räcker till (Bergström & Boréus, 2000, s. 44). Vid en kvantitativ innehållsanalys skapar man ett analysverktyg som anger vad det är i materialet som skall noteras. Ett vanligt sådant verktyg är ett kodschema som talar om vilka anteckningar som ska göras i texterna som analyseras (Bergström & Boréus, 2000, s. 49). Jag använder mig av en kvalitativ innehållsanalys i denna uppsats där jag söker efter hur interkulturalitet gestaltas i de utvalda texterna från läroböckerna som analyseras. Jag har valt att utforma ett kodschema för sökningen av interkulturalitet i texterna, kodschemat som används vid sökningen är konstruerat utifrån Lahdenperäs tre aspekter kring den interkulturella läroprocessen (Lahdenperä, 2004, s. 24).

Bergström och Boréus menar att författare av texter använder språket för att tänka och ge uttryck åt sina tankar, exempelvis tankar om den kringvärvande verkligheten eller personliga upplevelser där författarnas tankar, idéer och känslor uttrycks i texterna (Bergström & Boréus, 2000, s. 16). Detta kallar de för deras innebördsaspekt, vilket innebär att författaren väljer att uttrycka en bestämd syn på någonting. Användningen av språket i sociala relationer med andra exempelvis för att ställa frågor eller ge information om något menar man utnyttjas inte endast för tanke utan även för handling vilket de definierar som en interpersonell aspekt av texter som handlar om vem texten riktas mot, vilken funktion texten ska fylla och hur man vill att läsaren ska reagera på texten (Bergström & Boréus, 2000, s. 17). Denna studie fokuserar på genren läroböcker, vars syfte är att förmedla kunskap.

För att kunna besvara uppsatsens frågeställning om hur läroböckerna förmedlar ett interkulturellt perspektiv har jag utgått ifrån Lahdenperäs tre aspekter som grund för det interkulturella perspektivet. Den första handlar om en erfarenhetsbaserad elevaktivitet vilket innebär att elevernas erfarenheter, upplevelser och kunskaper är i fokus. Lahdenperä menar att detta leder till inlevelse för människor som man anser vara olika en själv. Genom en erfarenhetsbaserad elevaktiv undervisning menar Lahdenperä att elevers förmåga till att behandla 'den andre' ömsesidigt och respektfullt utvecklas i positiv inriktning (Lahdenperä, 2004, s. 24). Den andra aspekten i den interkulturella läroprocessen som undersökningen har utgått ifrån handlar om att elever bör konfronteras med andra sätt att tänka

och värdera för att på så sätt bli medvetna om det egna sättet att tänka och skildra andra, denna aspekt kallas för konfrontation. Den sista aspekten handlar om att eleverna ska få arbeta med den egna etnocentrismen genom bearbetning. Detta innebär att elevernas uppfostran och kultur som står för deras värderingar och tolkningar av andra kulturer och grupper medvetandegörs och en förståelse för att det egna inte är det enda rätta synliggörs. Den tredje aspekten menar Lahdenperä tar längre tid att uppnå eftersom det är, en vad hon kallar, känslomässig process som innefattar att den egna kulturen utsätts för någon typ av tvekan gällande hur ”rätt” den är. Syftet med den tredje aspekten är att elevens kultur och uppfostran inte ska stå kvar som det enda och rätta sättet snarare att eleven genom förståelse för olika kulturer kommer till insikt att olika perspektiv finns och att det egna sättet att se på ting inte är det enda och behöver inte vara det rätta (Lahdenperä, 2004, 25).

Urval

Inför denna undersökning hade jag två kriterier, det första var att jag ville undersöka läroböcker som idag används av lärare på skolor för att undersökningen skulle vara så aktuell som möjligt och mitt andra kriterium var att jag ville undersöka en lärobok som var avsedd för svenska som andraspråk, eftersom många av eleverna som läser svenska som andraspråk har annan kulturell bakgrund än den svenska därför var mitt antagande att det i dessa böcker borde finnas interkulturella aspekter. Eftersom förlagen inte får ge ut information om försäljningssiffror av läroböcker var det inte möjligt att få kunskap om vilket läromedel som används mest i skolorna. Jag valde att tala med en svenska som andraspråklärare för att få vägledning i mitt val av läroböcker, läraren talade om för mig vilka böcker hen använder i sin undervisning och jag valde att undersöka dem eftersom dessa med säkerhet används i undervisningen i dag.

Jag har valt att bedriva denna undersökning genom att först läsa igenom de två läroböckerna som granskas vilka är: Mål 1 skriven av: Athlén, Ballardini, Stjärnlöf & Viberg, Natur & Kultur, 2006 samt Fördel, svenska som andraspråk för nybörjare, textbok 2 skriven av: Ramsby Guillemain, Natur & Kultur, 2013. Läroboken Mål 1 är 224 sidor lång och är den första delen av en nybörjarkurs i svenska som andraspråk för ungdomar och vuxna som består av en lärobok med cd, övningsbok och lärarhandledning med cd. Läroboken Mål 1 innehåller både texter och övningar där varje kapitel har kortare ”faktatexter om svenskt vardagsliv, kultur eller samhälle.” (Mål 1, 2006) Läroboken Fördel, svenska som andraspråk för nybörjare textbok 2 är däremot 191 sidor lång och är den andra delen av serien Fördel vilket innebär att den bygger vidare på Fördel 1. Även denna är till för ungdomar och vuxna dock för de elever som sedan tidigare redan kan lite svenska. Denna lärobok är indelad i olika teman och har texter från olika genrer vilka knyter an till kapitlets tema (Fördel, 2013).

Uppläggning och genomförande

Undersökningen genomfördes genom en närläsning av utvalda texter från de två läroböckerna. Innan närläsningen av de utvalda texterna påbörjades lästes det första kapitlet ur läroplanen, 2011 som talar om skolans värdegrund samt kursplanen för svenska som andraspråk för att se vad läroplanen säger om interkulturalitet.

Valet av de undersökta texterna ur läroböckerna baserades på de rubriker som antydde interkulturalitet. Jag började med att först läsa igenom båda läroböckerna för att ta reda på om böckerna var möjliga att undersöka för uppsatsens syfte. Läroboken Mål 1 innehåller 224 sidor och Fördel textbok 2 innehåller 191 sidor. Den totala läsningen blev 415 sidor. När jag gjort mitt urval av

vilka texter som skulle undersökas närmare blev antalet sidor som användes i undersökningen totalt 24, under materialbearbetning tar jag upp hur dessa 24 sidor valdes ut för vidare undersökning kring förmedlingen av det interkulturella perspektivet.

Nästa steg var att påbörja närläsningen av texterna. Under närläsningen fokuserade jag på Lahdenperäs (2004) tre aspekter av den interkulturella läroprocessen: erfarenhetsbaserad elevaktivitet, konfrontation och bearbetning. Genom att fokusera på de tre aspekterna vid närläsningen gick det att avgöra om läroböckerna har ett interkulturellt synsätt i texterna. Alla texter som har granskats beskrivs och sammanfattas i uppsatsens resultat kapitel för att synliggöra tolkningen av på vilket sätt det interkulturella perspektivet synliggörs i de utvalda texterna ur läroböckerna.

Materialbearbetning

Det första steget var att läsa igenom båda läroböckerna för att få mig en uppfattning om de var lämpliga för denna studie och för att spåra texter som antyder interkulturalitet genom att fokusera på om de tre aspekterna: erfarenhetsbaserad elevaktivitet, medvetenhet kring den egna och andras kulturer och bearbetning av etnocentrism synliggörs i läroböckerna. Det problematiska med det första steget var att det fanns oerhört mycket text som gjorde att materialet blev för stort och spretande vilket ledde till att en större begränsning var nödvändig att göra. Jag valde då, efter diskussion med min handledare, att läsa rubrikerna för texterna i läroböckerna och välja ut de texter vars rubriker antydde interkulturalitet. Ett exempel är rubriken ”Från andra länder” ur läroboken Mål 1 som genom sin rubrik antyder att olika kulturer kan komma att synliggöras i texten genom formuleringen *från andra länder* och att aspekten konfrontation därför blir möjlig.

För att kunna ange i detalj hur ett interkulturellt perspektiv synliggörs i läroböckerna började jag med att se över rubrikerna för de olika texterna, just för att begränsa sökningen i läroböckerna efter interkulturalitet. De rubriker som antyder interkulturalitet utifrån de tre aspekterna erfarenhetsbaserad elevaktivitet, konfrontation och bearbetning som Lahdenperä skriver om, och som följs i denna uppsats, valdes för vidare undersökning genom närläsning utifrån Lahdenperäs (2004) tre aspekter.

Det är totalt 18 texter som undersöks i denna uppsats. I läroboken Mål 1 undersöks 8 texter med rubrikerna: Var kommer du ifrån?, Från andra länder, Sverige, Bo i Sverige, Sverige en monarki, Familj och släkt, Jocke ska börja ett nytt liv och Skolan i Sverige. I läroboken Fördel undersöks 10 texter med rubrikerna: Min klass 9C, Fatima och Ali pratar om..., Att vara annorlunda i förorten, Vem är jag?, Du måste lära dig svenska!, Fatima, Olika och lika, Vilka språk kan du?, Jämföra språk och Jag kan en massa språk. Dessa 18 texter utgör totalt 24 sidor ur båda läroböckerna. 11 sidor är från boken Mål 1 och 13 sidor är från boken Fördel. Under granskningen av de valda texterna sökte jag efter hur olika kulturer gestaltas i texterna och på vilka sätt de tre aspekterna möjliggjordes för eleven (Lahdenperä, 2004, 24). När texterna var valda började jag med närläsningen av dem, där de tre aspekterna av den interkulturella läroprocessen var i fokus. De tre aspekterna som användes som analysverktyg vid närläsningen av de utvalda texterna bidrog till att jag kunde fastställa hur texterna möjliggör ett interkulturellt lärande för eleverna och undervisningen och genom det uppfylldes uppsatsens syfte och frågeställning.

Innan jag började med närläsningen med fokus på de tre aspekterna skapade jag ett kodschemat till varje lärobok för analysen av texterna. Syftet med kodschemat var att säkerställa att granskningen av texterna utfördes utifrån samma villkor. Kodschemat innehåller lärobokens namn, texternas rubriker och de tre aspekterna som stod i fokus under närläsningen av varje text. De tre aspekterna förkortas i kodschemat till erfarenhetsbaserad elevaktivitet, konfrontation och bearbetning.

Kodschema för läroboken *Mål 1*:

Undersökta texterna ur läroboken Mål 1	Erfarenhetsbaserad elevaktivitet	Konfrontation	Bearbetning
Var kommer du ifrån?			
Från andra länder			
Sverige			
Bo i Sverige			
Sverige, en monarki			
Familj och släkt			
Jocke ska börja ett nytt liv			
Skolan i Sverige			

Kodschema för läroboken *Fördel*:

Undersökta texterna ur läroboken Fördel	Erfarenhetsbaserad elevaktivitet	Konfrontation	Bearbetning
Min klass 9C			
Fatima och Ali pratar om...			
Att vara annorlunda i förorten			
Vem är jag?			
Du måste lära dig svenska!			
Fatima			
Olika och lika			
Vilka språk kan du?			
Jämföra språk			
Jag kan en massa språk			

Kodschemat hjälper mig att analysera texterna för att svara på hur det interkulturella perspektivet kommer till uttryck i läroböckerna. Vid läsningen av varje text undersökte jag om eleven fick möjlighet att vara aktiv på något sätt där dennes erfarenheter fick ta plats, om eleven fick läsa om andra kulturer och på så sätt bli konfronterad med 'det okända' och om eleven fick en chans till bearbetning av sin etnocentrism. Om en text inte visade på någon av de tre aspekterna lämnades den tom.

Tillförlitlighetsfrågor

Bergström & Boréus talar om att tolkningsaspekten är en reliabilitetsfråga för de flesta textanalyser (Bergström & Boréus, 2000, s. 35) eftersom tolkning av texter oavsett vilken metod man väljer att använda sig av förekommer och att tolkningen är mer eller mindre komplicerad och beroende av vilken fråga man arbetar med, textens karaktär och även vilken textanalysinriktning man använder sig av (Bergström & Boréus, 2000, s. 23).

Vid en kvantitativ innehållsanalys där man räknar eller mäter något bestämt ord menar Bergström & Boréus att tolkningsproblemet är mindre än vid annan innehållsanalys där det som noteras är exempelvis uttryck för bestämda idéer eller argument (Bergström & Boréus, 2000, s. 23). Detta beror

på att alla inte tolkar texter på samma sätt. Människans tolkning av texter utgår från de individuella upplevelserna, uppfattning av världen, språket, kunskaper om textgenren och ens utbildning, vilket även innebär att det blir omöjligt att rekonstruera exakt vad författaren velat säga med texten. Dessutom blir det även omöjligt att säga något om hur andra människor uppfattat den (Bergström & Boréus, 2000, s. 25). På grund av detta måste textläsningen vara tillräckligt fördjupad för det syftet man har (Bergström & Boréus, 2000, s. 35).

Bergström & Boréus beskriver validitet som ”en mätmetod är valid om den faktiskt mäter det som den är avsedd att mäta.” (Bergström & Boréus, 2000, s. 34) och exemplifierar det med ett måttband vilket mäter längden av något, och är en valid metod, det finns alltså ingen tvekan om att måttbandet mäter längden av något (Bergström & Boréus, 2000, s. 34). Validitetsfrågan kan även förstöras till att också gälla undersökningar som inte räknar eller mäter något, då handlar validiteten om huruvida undersökningen man genomför för att besvara en specifik fråga verkligen kan ge ett svar på just den frågan (Bergström & Boréus, 2000, s. 34). Att använda sig av textanalys som metod för att undersöka hur interkulturalitet synliggörs i svenska läroböcker är en lämplig metod för denna studie eftersom det är skriftliga texter som undersöks vilket textanalys syftar till.

Denna uppsats utgår från tre aspekter om interkulturell läroprocess som redogjorts av Lahdenperä (2004) vilket innebär att uppsatsen undersöker hur läroböckerna bidrar med ett interkulturellt perspektiv som det beskrivs av Lahdenperä (2004). Detta gör dock att uppsatsen endast kan tolkas utifrån de tre aspekterna. I förhållande till frågeställningarna är denna metod lämplig eftersom frågeställningarna är utformade utifrån Lahdenperäs interkulturella läroprocess. Detta gör att tillförlitligheten är stark, men eftersom jag endast undersöker läroböcker blir det svårt att säga något om hur den interkulturella läroprocessen sker i klassrummet och om den gör det vid undervisning. Detta blir svårt eftersom det är läraren som formar sin undervisning och även väljer på vilket sätt hen vill använda sig av läroboken och hur mycket.

Värt att påpeka är analysen av dessa läroböcker uteslutande syftar till att undersöka på vilket sätt ett interkulturellt perspektiv synliggörs i läroböckerna utifrån texterna som granskas, hur texterna inkluderar de tre aspekterna som Lahdenperä (2004) skriver om. Undersökningen talar alltså ingenting om hur väl de undersökta läroböckerna bidrar till att eleverna lär sig svenska eller på vilket sätt. För att åstadkomma stark reliabilitet kommer jag att ge exempel med hjälp av citat i min analys, genom att exemplifiera med citat blir det möjligt för läsekretsen att följa upp analysen och själva återgå till källan.

Eftersom jag skriver en uppsats på avancerad nivå, bedömde jag att tiden inte räcker till för att analysera övningsböckerna som respektive lärobok har, det intressanta i min uppsats är just texterna som förmedlas till eleverna dock förstod jag under arbetets gång att arbetet med texterna hade en stor betydelse för Lahdenperäs tre aspekter. I läroböckerna förekommer det dock arbetsuppgifter till vissa texter, dessa har jag valt att ha med i min undersökning då de varit kopplade direkt till texten eleverna läser. Trots detta anser jag att min undersökning förmedlar intressant och betydelsefull data om de valda texterna ur varje lärobok.

Etiska aspekter

”Ny kunskap är värdefull på flera sätt och kan bidra till individens och samhällets utveckling. Integritetsintresset liksom rätt till skydd mot olika former av skada och risk för skada är andra legitima intressen. Men ibland kan ny kunskap bara erhållas om

försökspersoner och medverkande utsätts för en viss risk.” (God forskningssed, 2011, 10)

Detta citat är hämtat från Vetenskapsrådets rapportserie 1:2011 *God forskningssed* som uppmärksammar etiska frågor och ger information om dessa. Sedan år 2001 har Vetenskapsrådet en expertgrupp för etik som ser över och sporrar till diskussion kring forskningsetiska frågeställningar. Hur de forskningsetiska principerna används varierar beroende på vilken typ av forskning som bedrivs. Sammantaget handlar principerna om att skydda personer och djur som medverkar i olika typer av forskning. Det finns fyra huvudkrav vid forskning som omfattar individer: *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *kofidentialitetskravet* och *nyttjandekravet* (Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning, Vetenskapsrådet).

Informationskravet innebär att forskaren måste tala om för de medverkande om syftet med forskningen som bedrivs. Forskaren måste även informera om villkoren för deltagandet samt informera medverkandena om att deltagandet är frivilligt och att de medverkande har rätt att avbryta sitt deltagande. *Samtyckeskravet* innebär att de medverkande själva har rätt att bestämma över sin medverkan, vid undersökningar där personer som är minderåriga deltar bör forskaren inhämta samtycke från vårdnadshavare. *Konfidentialitetskravet* innebär att personuppgifter ska förvaras på ett sätt så att obehöriga inte kan ta del av dem. *Nyttjandekravet* handlar om hur de insamlade uppgifterna om enskilda personer får användas och går ut på att uppgifterna endast får användas för forskningsändamål. Dessa principer använder man som forskare vid exempelvis intervjustudier eftersom individer deltar i forskningen och bör skyddas (Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning, Vetenskapsrådet).

Eftersom min undersökning har texter som empiriskt material och inte genomför några intervjuer eller undersökningar med individer, grupper eller djur har min undersökning inte krävt extra konsideration till dessa etiska principer.

Kapitel 4 Resultat

Nedanför presenteras undersökningens resultat. Först presenteras läroboken *Mål 1* följt av läroboken *Fördel*. För varje text som har undersökts finns ett kodschema presenterat med de tre aspekterna erfarenhetsbaserad elevaktivitet, konfrontation och bearbetning. Om texterna synliggjort någon av aspekterna visas det i rutan under respektive aspekt. Detta gestaltas med citat ur texten i rutan under respektive aspekt samt en beskrivning av den undersökta texten under kodschemat. I analysen beskrivs och förklaras det hur aspekt(erna) synliggörs i texten. Om en text inte visualiserar någon av de tre aspekterna har rutorna lämnats tomma. I analysen förklaras detta vidare.

Beskrivning av data/empiri

Läroboken Mål 1

Här nedanför presenteras och beskrivs de åtta texterna som granskats i denna uppsats ur läroboken *Mål 1* genom ett kodschema som hjälper synliggöra på vilka sätt en erfarenhetsbaserad elevaktivitet, konfrontation och bearbetning kommer till uttryck i de granskade texterna. Varje text redogörs för sig tillsammans med sin del ur det övergripande kodschemat vilket sammanfattas i slutet.

Text 1 ur läroboken Mål 1 med rubriken "Var kommer du ifrån?"

Första granskade texten ur Mål 1.	Erfarenhetsbaserad elevaktivitet	Konfrontation	Bearbetning
Var kommer du ifrån?	Vad heter du? Var kommer du ifrån? Vad talar du för språk?		

Texten som granskas är en dialog mellan två personer, Galina och Eden. De har ett samtal om varifrån de kommer och vilka språk de kan. I dialogen introducerar de sig för varandra.

Dialogtexten ingår i det första kapitlet som syftar till att ge eleverna kunskaper om personliga pronomen, verb i presens, räkneord och ordföljd i påståendesatser (Mål 1, 2006, s. 12). I anslutning till texten blir eleverna erbjudna att delta i dialogen först individuellt genom att de får besvara frågorna: Vad heter du? Var kommer du ifrån? (Vilket land kommer du ifrån), vad talar du för språk? Och sedan i par där eleverna får ställa samma frågor till varandra (Mål 1, 2006, s. 13).

Text 2 ur läroboken Mål 1 med rubriken "Från andra länder"

Undersökta texterna ur läroboken Mål 1	Erfarenhetsbaserad elevaktivitet	Konfrontation	Bearbetning
Från andra länder			

Texten handlar om Sveriges importindustri och konstaterar att Sverige importerar mycket från andra länder. Som exempel introduceras karaktären Emil vars kläder mestadels kommer från andra länder som Danmark, Finland, USA och Italien. I anslutning till texten blir eleverna återigen inbjudna att delta i ämnet genom att arbeta i par och fråga varandra om kläderna som texten informerat eleverna om samt besvara frågorna. Ett exempel som ges på frågor som eleverna kan använda sig av är *Var kommer tröjan ifrån?* Med svaret *Den kommer från Danmark.* (Mål 1, 2006, s. 40) Denna text finns med i kapitel 2 i läroboken som syftar till att ge eleverna kunskaper i ordföljd i nekade satser, räkneord och substantiv: bestämdhet.

Text 3 ur läroboken Mål 1 med rubriken "Sverige".

Undersökta texterna ur läroboken Mål 1	Erfarenhetsbaserad elevaktivitet	Konfrontation	Bearbetning
Sverige	Var bor du? Var ligger det?		

Texten är en faktatext där karaktären Maria Karlsson berättar om vart i Sverige hon bor. Texten informerar eleverna om hur stor befolkning Sverige har (9 miljoner) och om att Maria bor i Kiruna som har 24 000 invånare. Vidare får eleverna information om att Stockholm är Sveriges huvudstad och att huvudstaden har 800 000 invånare. Eleverna får även information om avståndet mellan norr och söder, väster och öster i Sverige och även om att det är 123 mil mellan Kiruna och Stockholm (Mål 1, 2006, s. 41). Under texten finns det två frågor till eleverna *Vad bor du?* Och *Var ligger det?* Liksom den förgående texten finns denna med i kapitel två där syftet är detsamma som förgående, att få kunskaper i ordföljd i nekade satser, räkneord och substantiv: bestämdhet.

Text 4 ur läroboken Mål 1 med rubriken "Bo i Sverige".

Undersökta texterna ur läroboken Mål 1	Erfarenhetsbaserad elevaktivitet	Konfrontation	Bearbetning
Bo i Sverige	Hur bor du? Hur bor människor i ditt hemland?	I Sverige bor de flesta i småhus.	

Denna text är väldigt kort då den endast innehåller två meningar tillsammans med ett diagram och en bild på ett höghus och ett småhus. Texten talar om för eleverna att de flesta människorna i Sverige 56 % bor i småhus medan 42 % bor i lägenhet och diagrammet visar samma siffror tillsammans med ett tredje bo-alternativ vilket benämns som "annat" och som utgör 2 %. I anslutning till informationen som ges får eleverna två frågor att besvara dessa lyder: *Hur bor du?* Och, *hur bor människor i ditt hemland?* (Mål 1, 2006, s. 65) Texten finns i kapitel 3 som syftar till att ge eleverna kunskaper i påstående och fråga, ordföljd i frågesatser, personliga pronomen: subjektform samt substantiv: plural och genitiv.

Text 5 ur läroboken Mål 1 med rubriken "Sverige, en monarki"

Undersökta texterna ur läroboken Mål 1	Erfarenhetsbaserad elevaktivitet	Konfrontation	Bearbetning
Sverige, en monarki	Finns det en kung eller drottning i ditt hemland?	Har han eller hon någon politisk makt?	

Denna text beskrivs som en fakta-text som talar om för eleverna att Sverige är en monarki och klargör även vad en monarki är för något och hur monarkin i Sverige fungerar dvs. att kungen inte har någon politisk makt. Texten introducerar kungafamiljen för eleverna och påpekar att drottning Silvia är tyska. Även prinsessorna och prinsen introduceras och eleverna får information om att det är den äldsta dottern Victoria som kommer att ta över efter sin far, kungen. Under texten finns det två frågor till eleverna: Finns det en kung eller drottning i ditt hemland? Har han eller hon någon politisk makt? (Mål 1, 2006, s. 99) Denna text finns i kapitel 5 vars syfte är att ge eleverna kunskaper i ordföljd i satser med plats och tid, kortsvar, personliga pronomen: objektsform och som.

Text 6 ur läroboken Mål 1 med rubriken "Familj och släkt"

Undersökta texterna ur läroboken Mål 1	Erfarenhetsbaserad elevaktivitet	Konfrontation	Bearbetning
Familj och släkt	Skriv orden på ditt språk.	Min mormor heter Monica. Hon är skild. Hon har en sambo som heter Bertil.	

Den sjätte texten finns i samma kapitel som den förgående texten, kapitel 5. Textens rubrik är "Familj och släkt" och belyser eleverna om familj och släkt där karaktären Klara berättar om sin släkt. Klara berättar om sin farmor som heter Ulla, farfar som heter Lars och tydliggör att de är Klaras pappas föräldrar. Texten redogör även att Klaras pappa har två syskon, brodern Björn och systemen Eva. Björns fru heter Maria och kommer ifrån Spanien medan Eva är ogift och har en son och en dotter vilka är Klaras kusiner. Eleverna får även veta att Klaras mormor är skild men har en sambo och att hon har två döttrar, den ena är Klaras mamma och den andra är Klaras moster som har en dotter. Under texten får eleverna besvara fem frågor som handlar om texten de fått läsa: Vad heter Jonas föräldrar? Hur många syskon har Jonas? Vad heter Klaras farbror? Hur många kusiner har Klara? Är Klaras mormor gift? (Mål 1, 2006, s. 105) Innan eleverna får läsa denna text får de översätta familj- och släktord till sitt egna språk. Orden som översätts är: en familj, en förälder, en man, en fru, en mamma, en pappa, ett syskon, en syster, en bror, en dotter, en son, en släkt, en släkting, en mormor, en morfar, en farmor, en farfar, ett barnbarn, en morbror, en moster, en farbror, en faster och en kusin. Eleverna får även skriva orden i plural (Mål 1, 2006, s. 104). Texten syftar till att ge eleverna kunskaper i ordföljd i satser med plats och tid, kortsvar, personliga pronomen: objektsform och som.

Text 7 ur läroboken Mål 1 med rubriken "Jocke ska börja ett nytt liv"

Undersökta texterna ur läroboken Mål 1	Erfarenhetsbaserad elevaktivitet	Konfrontation	Bearbetning
Jocke ska börja ett nytt liv.	Vad gör du i kväll? Vad tänker du göra på söndag? Vad ska du göra om 12 månader?	Han tänker inte dricka öl på kvällen. Och han tänker sluta röka. På söndag eftermiddag ska barnen åka hem till sin mamma igen.	Vad kommer du att göra om 10 år?

Den sjunde texten som granskats i läroboken Mål 1 har rubriken ”Jocke ska börja ett nytt liv”. Denna text finns i kapitel 7 vars syfte är att ge eleverna kunskaper i adjektivets böjning, futurum, hur?, vill ha, tycka om och tycka om att. Texten handlar om Jocke som är trött på sig själv och som har bestämt sig för att börja ett nytt liv. Han vill byta jobb och han vill träffa en kvinna, han vill även sluta röka och dricka öl på kvällen. Istället vill han börja träna på ett gym, börja på en kurs i engelska för att lära sig språket bra. Texten talar om för eleverna vad Jocke ska göra nästa vecka och berättar att Jockes barn kommer till honom på torsdag och att de kommer att stanna hos Jocke fram till söndagen. Planen Jocke har för dagarna tillsammans med barnen inkluderar hyra film tillsammans, äta popcorn och dricka läsk, städa och tvätta och laga middag ihop. När barnen åker hem till sin mamma igen planerar Jocke att kanske gå ut och dansa, då han tänker att han kanske kommer träffa någon som vill äta middag med honom en kväll (Mål 1, 2006, s. 150). I anslutning till texten får eleverna besvara frågor om texten. Frågorna som ska besvaras är: Vad ska Jocke göra på måndag? Vad ska han göra på tisdag? Hur ofta tänker han gå och träna? Vad tänker Jocke göra på torsdag? Vad ska Jocke och barnen göra på fredag kväll? När tänker Jocke tvätta och städa? Och Vad tror Jocke att barnen kommer att gilla? Efter dessa frågor får eleverna arbeta i par genom att fråga och besvara ytterligare fyra frågor fast denna gång om sig själva, frågorna som ställs lyder: Vad gör du i kväll? Vad tänker du göra på söndag? Vad ska du göra om 12 månader? Vad kommer du att göra om 10 år?

Text 8 ur läroboken Mål 1, med rubriken ”Skolan i Sverige”

Undersökta texterna ur läroboken Mål 1	Erfarenhetsbaserad elevaktivitet	Konfrontation	Bearbetning
Skolan i Sverige	Hur är det att gå i skolan i ditt hemland?	Alla barn i Sverige måste gå i grundskolan.	

Den åttonde texten som har undersökts finns i kapitel 8 vars syfte är att ge eleverna kunskaper i imperfekt, supinum, perfekt och adjektiv. Textens rubrik är ”Skolan i Sverige” och är en faktatext. Texten ger eleverna information om hur det svenska skolsystemet fungerar och förmedlar att alla barn måste gå i grundskolan i Sverige. Information om att grundskolan är 9 år lång ges och man talar även om att innan man börjar gå i skolan så går alla barnen ett år i förskoleklass. Texten förmedlar vidare att alla barn de första skolåren har samma lärare under nästan alla lektioner men att detta ändras när barnen är 12 eller 13 år gamla då de börjar i årskurs 6 eller 7, då har man olika lärare för olika ämnen. När man är klar med grundskolan talar texten om för eleverna att de flesta fortsätter att gå i skolan, den skolan heter gymnasiet och där finns både studieförberedande program och yrkesförberedande program. Texten förklarar att om man vill studera på universitet väljer man ett studieförberedande program och om man vill utbilda sig för ett praktiskt yrke väljer man ett yrkesförberedande program. Texten ger exempel på tre yrken man kan få genom ett yrkesförberedande program: frisör, målare eller elektriker. Texten avslutas med informationen om att skolan i Sverige inte kostar någonting och att man inte heller behöver köpa några skolböcker själv utan att skolan lånar ut böcker gratis till eleverna. Under texten får eleverna en fråga att besvara: Hur är det att gå i skolan i ditt hemland?

Läroboken Fördel

Text 1 ur läroboken Fördel, med rubriken ”Min klass 9C”

Undersökta texterna ur läroboken Mål 1	Erfarenhetsbaserad elevaktivitet	Konfrontation	Bearbetning

Min klass 9C			
--------------	--	--	--

Den första texten som granskas ur läroboken *Fördel* finns i kapitel 1 och har rubriken "Min klass 9C". Läroboken beskriver texten som en beskrivande text vilken handlar om just klass 9C. Det är läraren som är textens "röst" och hen beskriver att det finns tjugoåtta elever totalt i 9C, femton flickor och tretton pojkar. Vidare beskrivs det att många elever i klass 9C är födda i ett annat land än Sverige och att de även har ett annat modersmål än svenska. Läraren skriver att hon tror att klassen kan säga hej på sexton olika språk och beskriver sex elever: "Fatima läser mycket", "Tom skriver fantastiska och fantasifulla texter", "Mona räknar ut svåra tal hur lätt som helst", "Chang gör alltid flest mål i basket och fotboll", "Fatma är alltid hjälpsam", "Erik är rolig och får alla att skratta." (Fördel, 2013, s. 10) Eleverna får veta att alla i klass 9C vill lära sig mycket och att de studerar hårt under lektionerna men även efter skolan. Trots detta lyckas inte alla elever vilket gör att läraren blir ledsen och besviken eftersom hen är deras lärare och vill att de ska lyckas (Fördel, 2013, s. 10). Under texten finns det fem pratbubblor där hälsningsfrasen *Hej!* Står på olika språk.

Text 2 ur läroboken Fördel, med rubriken "Fatima och Ali pratar om..."

Undersökta texterna ur läroboken Mål 1	Erfarenhetsbaserad elevaktivitet	Konfrontation	Bearbetning
Fatima och Ali pratar om...			

Den andra texten som granskas ur läroboken *Fördel* finns i samma kapitel som texten ovanför. Texten har rubriken "Fatima och Ali pratar om..." texten är en dialog mellan Fatima och Ali där de läser kunskapskraven i svenska som andraspråk i slutet av årskurs 9 och talar om deras betydelse. De talar om vad det betyder att kunna läsa med flyt, om det handlar om att läsa utan att stanna upp eller om det betyder att inte läsa orden genom bokstavering. De talar även om vad en "ganska bra läsförståelse" betyder och konstaterar att det handlar om att nästan kunna förstå allt av texterna som läses. De talar även om att skriva berättande texter där Ali menar att han kan skriva "berättande texter med enkla beskrivningar" och berättar för Fatima att han vet att han kan det eftersom han tycker om att skriva men att han tror att han kan bli bättre på att beskriva personer och miljöer. Han förklarar att han tycker att det är svårt och att det är anledningen till varför han kan göra enkla beskrivningar nu men säger att han ska bli bättre på det (Fördel, 2013, s. 16).

Text 3 ur läroboken Fördel, med rubriken "Att vara annorlunda i förorten"

Undersökta texterna ur läroboken Mål 1	Erfarenhetsbaserad elevaktivitet	Konfrontation	Bearbetning
Att vara annorlunda i förorten		Varför kan det inte vara så här?	

Tredje texten som granskas ur läroboken *Fördel* finns i kapitel 3 och har rubriken "Att vara annorlunda i förorten" läroboken beskriver texten som en återgivande text som handlar om Nora Abou-Dabous som bor i Husby. Denna text publicerades den 22 april 2009 i *Effekt – Rädda Barnens* webbtidning för unga och är alltså skriven av Nora. Texten är personlig där Nora talar om hur det känns att sticka ut. Hon själv bor i förorten och tycker om att rida, enligt henne är hon ganska ensam om att tycka om att rida i förorten för att "allt handlar om gruppträck och man får inte vara annorlunda. Man ska alltid göra som alla andra." (Fördel, 2013, s. 43) Enligt Nora ska man på hennes skola vara en i mängden och inte sticka ut, inte synas och inte höras. Texten berättar att de flesta i förorten Husby håller på med

fotboll och några sysslar med pingis men om man bor i de rikare områdena och går i en ”rikare skola” är det tvärtom, då är det konstigt om man inte rider. Nora ställer sig frågan, ”varför kan det inte vara så här?” men konstaterar i slutet att det ändå är unikt att hon ”bryter mot reglerna” genom att inte ”följa strömmen och vågar stå för det.” (Fördel, 2013, s. 43)

Text 4 ur läroboken Fördel, med rubriken ”Vem är jag?”

Undersökta texterna ur läroboken Mål 1	Erfarenhetsbaserad elevaktivitet	Konfrontation	Bearbetning
Vem är jag?			

Den fjärde texten i granskningen av läroboken Fördel har rubriken ”Vem är jag?” och finns i samma kapitel som texten ovan. Texten är en tankekarta som består av olika ord kring ”Jag”. Eleverna ska titta på tankekartan och fundera över vem personen är. De ord som står med är: 16 år, flicka, storasyster, svensk, turkisk, fyra språk, fotboll, Sammy, hundar, familj, läkare, Turkiet, svenska, idrott och matte, stark och empatisk, otålig, flicka (Fördel, 2013, s. 44).

Text 5 ur läroboken Fördel, med rubriken ”Du måste lära dig svenska!”

Undersökta texterna ur läroboken Mål 1	Erfarenhetsbaserad elevaktivitet	Konfrontation	Bearbetning
Du måste lära dig svenska!		Du måste lära dig svenska	

Liksom de två tidigare texterna som granskats finns den femte texten också i kapitel 3. Texten har rubriken ”Du måste lära sig svenska!” och handlar om Antti Jalava, en elev som en dag skulle skriva en uppsats i skolan vilken skulle handla om pojkar och flickor. Anttis text berättar för eleverna att hen inte kunde så många ord på svenska så uppsatsen skrevs istället på finska vilket är hens modersmål. Resonemanget kring valet kretsar kring att hen tänkte att det var bättre att producera en uppsats på finska än att inte skriva någon alls, och att någon kanske senare kunde översätta den för läraren. Men när läraren såg att Antti hade skrivit uppsatsen på finska slängde han den och sa att Antti måste lära sig svenska. Denna incident i klassrummet ledde till att Antti kände att hen hatade läraren mer än någon annan människa någonsin tidigare. Antti förklarar i texten att för läraren var uppsatsen endast ”ett papper med en massa ord som han inte förstod, och eftersom han var svensk och lärare, hade han all makt att göra det han gjorde.” (Fördel, 2013, s. 45) Man förklarar vidare att för Antti betydde uppsatsen något mycket mer, ”den var mina tankar och mitt språk. Han kunde lika gärna ha mosat sönder min kropp, utplånat mej ur världen och livet.” (Fördel, 2013, s. 45)

Text 6 ur läroboken Fördel, med rubriken ”Fatima”

Undersökta texterna ur läroboken Mål 1	Erfarenhetsbaserad elevaktivitet	Konfrontation	Bearbetning
Fatima		Sofia får åka skridskor. Förbjudet enligt Koranen. Svenskt hem.	Lika hem

Den sjätte texten finns i kapitel 7 och har rubriken ”Fatima” texten beskrivs som en berättande text och handlar om att Fatima och Sofia ska gå hem till Sofia för att sedan gå och åka skridskor. Den berättande texten som handlar om Fatima och Sofia är tagen ur boken ”Det finns inga skridskor i öknen” skriven av Mats Berggren år 2002. Texten handlar om Fatimas tankar kring hennes familj,

religion och den nya kompiserna Sofia. Fatimas pappa tillåter inte Fatima att åka skridskor och menar att det är förbjudet enligt Koranen. Detta ledde till att Fatima gjorde bort sig i matsalen när hon sa det högt framför alla. Texten förmedlar Fatimas tankar, hon är rädd att hennes pappa ska få reda på att åkt skridskor men samtidigt ifrågasätter hon sin pappas beslut och funderar kring framtiden ”hur skulle hon [då] kunna bestämma om allt annat som hon ville göra – plugga, resa, bli något?” när hon inte själv fick bestämma om hon ville åka skridskor eller inte. När Fatima och Sofia kommer hem till Sofia börjar Fatima tänka på något annat: hur likt Sofias hem var Fatimas. I texten förtydligas det att Sofias hem är ett svenskt hem och Fatima är inte svensk men trots det har de en likadan spis, tv, soffa och bord framför. Även dator är ungefär likadan och skrivbordet i Sofias rum också. En skillnad som Fatima konstaterar finnas är att Sofias hem har mycket mindre prydnadssaker, inga småsyskon, inget liv och ingen rörelse men ungefär likadant som hennes eget hem ser ut (Fördel, 2013, s. 121).

Text 7 ur läroboken Fördel, med rubriken ”Olika och lika”

Undersökta texterna ur läroboken Mål 1	Erfarenhetsbaserad elevaktivitet	Konfrontation	Bearbetning
Olika och lika		Torrt och varmt.	

Text sju finns liksom texten ovan i kapitel 7 och har rubriken ”Olika och lika.” Texten beskrivs som en beskrivande text där Hassan, 16 år beskriver hur landet som han kommer ifrån är. Texten talar inte om för eleverna vilket land Hassan kommer ifrån men eleverna får veta att han kommer från en by där det inte finns några årstider som i Sverige. Det snöar aldrig i Hassans by och det är torrt och varmt klimat där det finns mycket berg. Hassan jämför sitt hemland med Sverige och konstaterar att ”båda hem[men] är olika men också lika.” På båda platserna är himlen blå och på båda platserna har Hassan familj och vänner (Fördel, 2013, s. 122).

Text 8 ur läroboken Fördel, med rubriken ”Vilka språk kan du?”

Undersökta texterna ur läroboken Mål 1	Erfarenhetsbaserad elevaktivitet	Konfrontation	Bearbetning
Vilka språk kan du?		Somaliska	

Den åttonde texten som granskas ur läroboken Fördel finns i kapitel 9 som handlar om språk. Texten som granskas har rubriken ”Vilka språk kan du?”, det är en dialog mellan Karin och Fatma som handlar om hur många språk de båda kan och vilket land de kommer ifrån. Karin berättar att hon bara kan två språk, svenska och engelska och att hon är avundsjuk på Fatma som kan prata tre språk flytande. Fatma berättar att hennes föräldrar kommer ifrån Somalia men att hon är född här så därför pratar hon somaliska hemma, det är också hennes förstaspråk eftersom hon lärde sig somaliska först. Hon berättar också att hon lärde sig svenska när hon var fyra år gammal och började i förskolan, och att hon pratar svenska i skolan med hennes kompisar. Karin påminner Fatma om att de även läser engelska i skolan och konstaterar då att Fatma kan prata tre språk flytande.

Text 9 ur läroboken Fördel, med rubriken ”Jämföra språk”

Undersökta texterna ur läroboken Mål 1	Erfarenhetsbaserad elevaktivitet	Konfrontation	Bearbetning
Jämföra språk	Eleverna skriver samma mening på	Spanska, tyska, somaliska, engelska,	

	svenska och sitt modersmål	bosniska. Flaggor	
--	----------------------------	----------------------	--

Den nionde texten finns i samma kapitel som texten ovanför. Rubriken lyder ”Jämföra språk” där eleverna får möta klass 9C igen. Den här gången redogör texten för vilka språk eleverna kan förutom svenska. Läraren Stina har skrivit på tavlan ”Jag heter Stina” och nu får eleverna från klass 9C skriva samma mening på svenska och sitt modersmål. Texten ger fem exempel: Ana har spanska som sitt modersmål så hon skriver meningen på spanska, Therese har tyska som sitt modersmål och skriver meningen på tyska. Fatma har somaliska som sitt modersmål och skriver Jag heter Fatma på somaliska. Erik har engelska som modersmål och skriver meningen på engelska och Mirsada har bosniska som sitt modersmål och skriver därför meningen på bosniska. Under meningarna finns det bilder på ländernas flaggor.

Text 10 ur läroboken Fördel, med rubriken ”jag kan en massa språk”

Undersökta texterna ur läroboken Mål 1	Erfarenhetsbaserad elevaktivitet	Konfrontation	Bearbetning
Jag kan en massa språk	Skriva en egen text ”Språkhistoria”	Marias språkhistoria, Chile, spanska.	Skriva en egen text ”Språkhistoria”

Den tionde texten finns likt de tidigare två i kapitel 9. Rubriken till texten lyder ”Jag kan en massa språk” och handlar om Maria som berättar att hon kan tala två språk flytande: spanska och svenska. Maria berättar att hon just nu även lär sig engelska och italienska i skolan. Texten konstaterar att Marias modersmål är spanska eftersom hon och hennes familj kommer från Chile som är ett spankaltalande land, vidare konstateras det att Maria lärde sig det spanska språket först. Spanska beskrivs som Marias känslospråk det är genom det spanska språket som hon visar olika känslor och drömmer på. Det svenska språket lärde hon sig när hon var sju och började i första klass eftersom det var då Maria och hennes familj kom till Sverige. Texten redogör för Marias tankar kring det spanska och svenska språket där hon menar att vissa ord låter bättre på spanska än på svenska (Fördel, 2013, s.158). I anslutning till denna text är det elevernas tur att bli delaktiga i ämnet. Marias text beskrivs här som en ”språkhistoria” och nu ska eleverna få skriva en egen språkhistoria. Instruktioner för vad en sådan text ska innehålla finns, exempel på vad rubriken ska vara, hur texten ska inledas, vad texten sedan ska innehålla samt en jämförelse av språken och avslut ges utifrån Marias text som bryts ned till varje rubrik (Fördel, 2013, s. 159-160).

Analys av data/empiri

Analys av resultaten från läroboken *Mål 1*

Ur läroboken Mål 1 har åtta texter granskats totalt. Alla åtta texter fokuserar på en erfarenhetsbaserad elevaktivitet genom frågeställningarna som finns i anslutning till varje text. Den erfarenhetsbaserade elevaktiviteten som är den första aspekten av den interkulturella läroprocessen definierad utifrån Lahdenperä (2004) synliggörs genom att eleverna enskilt och i par får besvara frågorna som ställs. Eftersom eleverna som läser svenska som andraspråk oftast har en annan kulturell bakgrund än den

svenska kan eleverna lära sig av varandra genom sina respektive kulturella bakgrunder, vilket leder till att ett tillfälle för förmågan att behandla 'den andre' ömsesidigt och respektfullt kan skapas (Lahdenperä, 2004, s. 24). Frågorna som ställs tillhör texterna i läroböckerna och är relevanta för innehållet, vilket innebär att eleverna blir inbjudna till att delta i varje samtal som äger rum genom att de får dela med sig av sina tidigare kunskaper, upplevelser och erfarenheter.

Den andra aspekten av den interkulturella läroprocessen handlar om konfrontation, där meningen är att eleverna ska konfronteras med andra sätt att tänka och värdera för att skapa en medvetenhet om det egna sättet att tänka och skildra andra på (Lahdenperä, 2004, s. 25). Denna del av den interkulturella läroprocessen syftar till att öka elevernas förståelse om andra sätt att tänka på för att eliminera tanken om att det egna sättet att se och tänka på inte är det enda. Denna aspekt synliggörs i fem av de åtta texterna som har undersökts vilka är: Texten "Bo i Sverige", "Sverige, en monarki", "Familj och släkt", "Jocke ska börja ett nytt liv" och "Skolan i Sverige". Dessa fem texter konfronterar eleverna med den svenska kulturen, där de får veta om de vanligaste bo-alternativen, Sveriges kungafamilj, olika familj och släktmedlemmar genom begrepp som sambo, skild och gift och hur skolsystemet i Sverige fungerar. Alla dessa belysningar visar eleverna hur det är att leva och bo i Sverige, och eftersom de elever som får ta del av dessa texter oftast har annan kulturell bakgrund än den svenska skapar dessa belysningar en bild av Sverige och den svenska kulturen. Till skillnad från Kirsch (2004) undersökning vars läroböcker som undersökts förmedlar en svensk kultur i tyska läroböcker förmedlar läroboken *Mål 1* endast information om den svenska kulturen. Annan kultur tar plats i texterna endast genom elevernas deltagande där de får chansen att lyfta fram sin kulturella bakgrund.

Detta liknar Gustafsons (2009) slutsatser kring hur svenska läroböcker förmedlar ideologiska budskap till de nyanlända eleverna där de får lära sig om den svenska kulturen för att i sin om tid kunna passa in i det svenska samhället (Gustafson, 2009, s. 181). Gustafson konstaterar att invandrarna är något svenskarna inte är utifrån sin undersökning genom skillnaderna som beskrivs mellan det gamla Sverige och det nya Sverige (Gustafson, 2009, s. 191). De undersökta texterna i läroboken *Mål 1* handlar dock mer om att jämföra den egna kulturen med den svenska för att se på skillnader och likheter som ett steg i att få en större förståelse för olika kulturella bagage, detta synliggörs med att varje text har frågeställningar om den egna kulturen och hemlandet oavsett varifrån man kommer ifrån för att som elev inkluderas in i texten. Att jämföra kulturer med varandra för att synliggöra likheter och skillnader mellan dem menar både Kirsch (2004) och Lorentz (2013) är centralt för att ett interkulturellt synsätt ska kunna drivas i undervisningen. Det är genom att synliggöra de kulturella skillnaderna som en förståelse kring dem skapas, där frågor som vad är annorlunda och vad är lika står i fokus och främjar en interkulturell förståelse (Kirsch, 2004). Just jämförelsen kring den svenska kulturen som den presenteras i läroboken *Mål 1* och den egna som man har i sitt bagage och som synliggörs genom frågeställningarna till varje text finns möjligheten för ett interkulturellt perspektiv att få övertag i undervisningen, vilket även kan leda till att man förankrar den nya kulturen till sin egen med tiden, vilket den tredje aspekten handlar om. Lahdenperä (2004) betonar att den tredje aspekten tar längre tid att uppnå eftersom det är en känslomässig process som innefattar att den egna kulturen utsätts för någon typ av tvekan gällande hur "rätt" den är, där meningen är att den egna kulturen och ens uppfostran inte ska stå kvar som det enda och rätta sättet att tänka på, snarare innebär den tredje aspekten att eleven genom förståelse för andra kulturer kommer till insikt att olika perspektiv gällande olika saker finns och att ens eget sätt att se på olika saker i världen inte är det enda och behöver inte vara det rätta (Lahdenperä, 2004, s. 25).

Två texter av åtta i den undersökta läroboken *Mål 1* ger eleverna en möjlighet till att arbeta med den tredje aspekten som är en bearbetning av den egna etnocentrismen, dessa texter är: "Jocke ska börja ett

nytt liv” och ”Skolan i Sverige.” I texten Jocke ska börja ett nytt liv får eleverna en erfarenhetsbaserad elevaktiv undervisning genom frågeställningarna som ställs direkt inriktade på dem, frågorna som ställs handlar om vad eleverna ska göra denna kväll, vad de planerar att göra på söndag och vad de planerar att göra om 12 månader. Eleverna blir vidare även konfronterade med Jockes sätt att leva sitt liv på, han bor ensam men har barn, och hans barn kommer och besöker honom ett par dagar i veckan annars bor de hos deras mamma. Vid denna information blir de elever vars kultur inte är så bekant med denna familje-situation konfronterade med ett nytt sätt att tänka och se saker på. Vid frågan ”vad kommer du att göra om 10 år?” kan en bearbetning av den egna etnocentrismen ske, genom den nya informationen om Jocke och hans liv. Bearbetningen av den egna etnocentrismen handlar om att eleverna genom den inskaffade större förståelsen av andra kulturer ska komma till insikt om att den egna kulturen inte är den enda rätta, vid frågan som ställs erbjuds eleverna att tala och skriva om var och hur de ser sig själva någonstans om 10 år, här kan eleverna ge uttryck för något som anses vara mer ”svenskt” utifrån den egna kulturen.

Undersökningen av läroboken Mål 1 har visat att skillnader mellan kulturer finns, inte i texterna i sig utan genom frågorna som kommer efter exempelvis texten som handlar Sverige och den svenska kulturen. Detta gör att en elevaktiv erfarenhetsbaserad undervisning får ta plats i undervisningen. Eleverna konfronteras vidare även med den svenska kulturen i exempelvis texten om Jocke och texten om familj och släkt där eleverna får insyn in hur familjeförhållanden kan se ut i Sverige, en realistisk bild av familjeförhållanden ges vilket Kirsch (2004) menar är vitalt för ett interkulturellt perspektiv eftersom läroböcker bildar elevernas uppfattningar om den främmande kulturen. Genom att texterna har frågor som är kopplade till elevernas kulturella bakgrunder synliggörs skillnaderna mellan den egna kulturen och den svenska som läroboken förmedlat och på så sätt möjliggörs ett etnorelativt perspektiv vilket både Lorentz (2013) och Nordheden (1996) menar är viktigt för att kunna se på likheterna som finns mellan kulturerna vidare talar båda om att lärare måste ha kunskaper om etnicitet och identitet för att ett interkulturellt perspektiv ska kunna främjas i klassrummen och i undervisningen vilket denna undersökning också pekar på.

Läroboken Mål 1 riskerar att förlora sitt interkulturella perspektiv om läraren inte fortskrider med diskussion i klassrummet genom de texterna som eleverna får läsa och frågorna de får besvara. Genom diskussion i ett klassrum där eleverna har olika kulturer kan det interkulturella perspektivet synliggöras mer genom diskussion vilket Nordhedens (1996) erfarenheter även visar på. Att ge eleverna tillåtelse att diskutera kring sina egna kulturella bakgrunder där kulturkrockar kan uppstå genom jämförelse mellan dem kan leda till att en förståelse skapas (Nordheden, 1996, s. 55). Även för att den tredje aspekten i Lahdenperäs interkulturella läroprocess ska kunna bli möjlig att nå krävs det att läraren i undervisningen fortskrider med diskussion och samtal för att visa på skillnader och likheter där en större förståelse för konstruktionen av vår värld utifrån vår kultur blir synlig, genom detta kan eleverna uppnå alla tre aspekter av den interkulturella läroprocessen och en interkulturell undervisning kan då bli ett faktum.

Eklunds (2003) avhandling visade att eleverna i årskurs nio ansåg att det var viktigt att lära sig om andra kulturer. Däremot visar Eklunds avhandling att eleverna inte ansåg att de lärt sig mycket om andra kulturer. Enligt Eklund beror detta på att läroplanens formella interkulturella mål inte är tillräckligt, vilket kan stämma då det inte står explicit att ett interkulturellt perspektiv ska genomsyra all undervisning. Snarare står det som Lorentz (2013) skriver, att eleverna ska få lära sig om möten mellan olika kulturer och vad de står för (Lorentz, 2013, s. 92) vilket kan bli väldigt innehållslöst i undervisningen om läraren inte har kunskaper om det interkulturella perspektivet. Skolverkets undersökning av de 24 läroböckerna visade att elever som inte tillhör ”vi-gemenskapen” i

läroböckerna, alltså de som får ta mest plats i läroböckerna kan komma att känna sig kränkta eftersom deras identitet och kultur antingen inte finns med alls eller beskrivs mer som något negativt (Skolverket, 2006). Läroboken *Mål 1* däremot visar genom hela läroboken nästan enbart den svenska kulturen med frågor till varje text som riktar sig till eleven och dess kulturella bakgrund. Detta leder till att elever med hjälp av lärarens interkulturella kunskaper inte bara får lära sig om möten mellan olika kulturer och vad de står för, utan att de även får delta i dessa möten i det mångkulturella klassrummet. Detta är viktigt för framtiden ur ett socialkonstruktivistiskt synsätt eftersom människor i Sverige bor i ett samhälle som har många olika kulturer och genom det även olika värderingar. För att människor ska kunna leva tillsammans och bidra till ett gemensamt samhälle måste dagens ungdom lära sig om varandras kulturer för att få en större förståelse för varandra i framtiden.

Analys av resultaten från läroboken *Fördel*

Läroboken *Fördel* skiljer sig ganska mycket från läroboken *Mål 1*. Till skillnad från läroboken *Mål 1* har inte läroboken *Fördel* några frågor efter texterna som riktar sig till eleverna och deras kulturella bakgrund, däremot lyfter texterna i sig fram olika kulturella bakgrunder genom språket. Det är totalt tio texter som har undersökts ur läroboken *Fördel*, tre av dessa stämmer inte överens med någon av Lahdenperäs tre aspekter som denna uppsats utgår ifrån vid undersökningen, dock skulle dessa kunna användas för att främja ett interkulturellt perspektiv i undervisningen genom lärarens kompetens, dessa tre texter är ”Min klass 9C”, ”Fatima och Ali pratar om...” och ”vem är jag?” vilket även är anledningen till varför kodschemat längre upp står tomt utan några resultat.

Den första texten ”Min klass 9C” skulle kunna användas i undervisningen för att främja ett interkulturellt perspektiv genom lärarens kompetens i interkulturalitet, exempelvis genom diskussion i klassrummet om hur den egna klassen ser ut, läraren skulle alltså på egen hand behöva utforma frågor utifrån texten och sedan lyfta de skillnader och likheter som framkommer utifrån elevernas samtal. Den andra texten ”Fatima och Ali pratar om...” handlar som tidigare nämnts om de svenska kunskapskraven, de tre aspekterna synliggörs inte i denna text men genom karaktärernas namn Fatima och Ali kan eleverna konfronteras med den mångkulturella skolan vi har i Sverige, eftersom dessa namn inte är svenska i grunden och eftersom alla länder inte är mångkulturella, men också för detta krävs det att läraren har interkulturell kompetens. Den tredje texten ”vem är jag?” är en tankekarta som har med kön, härkomst, ålder etc. i läroboken står det inte exakt vad eleverna ska göra med denna tankekarta men man kan anta att läraren själv får komma med instruktioner eller att innehållet är kopplat till övningsboken som inte granskas i denna uppsats. Tankekartan kan användas för att belysa eleverna om deras respektive härkomst och kultur om läraren på egen hand ger sådana instruktioner men i läroboken finns inga sådana tillgängliga.

De resterande sex texterna som har undersökts innehåller alla den andra aspekten av den interkulturella läroprocessen som Lahdenperä (2004) talar om. I texten ”Du måste lära dig svenska” konfronteras eleverna med karaktärens svårigheter att delta i undervisningen på grund av den svenska språkbristen, genom texten kan vissa elever både känna igen sig själva om de varit i en liknande situation och elever som inte varit i en liknande situation kan få en ökad förståelse för hur det är att vara nyanländ till ett land vars språk man inte kan. För elever som är nyanlända och kan känna igen sig i karaktären och textens innehåll kan den svenska skolan uppfattas som negativ, eftersom läroboken och skolan är det första mötet med det svenska samhället för dessa elever vilket även Kirsch (2004) påpekar. Enligt Nordheden (1996) måste lärare ha kunskaper om etnicitet och identitet vilket

läraren i den här berättelsen kan uppfattas att inte ha alls (Nordheden, 1996). Vidare kan man se texten som nästan skämmande om man läser den utifrån Gustafsons synsätt, som menar att läroböcker förmedlar en ideologi som är menat att överföras till personer som är på väg in i ett samhälle, i den meningen att texten förmedlar att det är avgörande att kunna det svenska språket för att kunna bli accepterad (Gustafson, 2009). Berättelsen visar hur läraren kränker eleven på grund av dennes språkbrist i det svenska språket vilket det interkulturella perspektivet är menat att förhindra. Här kan läraren med sin interkulturella kompetens vidareutveckla texten genom samtal och diskussion i klassrummet med eleverna för att forma en elevaktiv erfarenhetsbaserad undervisning.

I texten "Fatima" jämför huvudkaraktären Fatima den svenska kulturen med sin egna, där skillnaderna mellan dessa illustreras genom hela texten fram till slutet där huvudkaraktären konstaterar att trots alla skillnader så är de rätt så lika ändå. Genom läsningen konfronteras eleverna med två olika kulturer, en kultur som tillåter skridskoåkning och en som förbjuder det. Dock utgår texten endast från Fatima och hennes sätt att tänka. Eleverna får följa Fatimas bearbetning av kultur skillnaderna och hur hennes sätt att se på skillnaderna förändras. Information om skillnader mellan kulturer menar Lorentz (2013) Kirsch (2004) och även Nordheden (1996) är avgörande för det interkulturella perspektivet, för att få en ökad förståelse om olika kulturer och värderingar. Nordheden (1996) menar att det är genom att tala om skillnaderna som likheterna blir synliga vilket denna text också exemplifierar. Lorentz (2013) talar om att det är essentiellt att skillnaderna belyses för att ett etnorelativt perspektiv ska kunna uppnås (Lorentz, 2013, s. 55) och att det är genom jämförelse av kulturer som diskriminering, kränkande behandling och främlingsfientlighet kan bekämpas genom att man får en större förståelse för varandra som individer eftersom det är kulturen som konstruerar oss (Lorentz, 2013, s. 92). En elevaktiv erfarenhetsbaserad undervisning kan bli möjlig genom lärarens interkulturella kompetens, genom att bjuda in eleverna till ett samtal om deras erfarenheter, men det finns ingenting i texten i sig som erbjuder detta. Likadant är det med texten "Olika och lika" som saknar en elevaktiv erfarenhetsbaserad undervisning men som erbjuder till viss del en konfrontation av de egna tankarna om andra länder och deras klimat, eleverna får veta hur klimatet är i karaktärens hemland vilket kanske skiljer sig från elevernas tidigare tankar om det. En elevaktiv erfarenhetsbaserad undervisning blir liksom den tidigare texten endast möjlig med hjälp av lärarens interkulturella kompetens, det är läraren som måste forma undervisningen till att inkludera eleverna och deras tidigare erfarenheter exempelvis genom diskussionsfrågor.

I texten "Vilka språk kan du?" konfronteras eleverna med faktumet att många svenska ungdomar kan fler språk än bara ett vilket kan se annorlunda ut i andra länder och kulturer, texten erbjuder ingen elevaktiv erfarenhetsbaserad undervisning och inte heller någon bearbetning av den egna etnocentrismen men liksom de tidigare texterna i boken *Fördel* kan en erfarenhetsbaserad undervisning skapas med lärarens hjälp, beroende på hens utformning av undervisningen. Texten "Jämföra språk" visar däremot en elevaktiv erfarenhetsbaserad undervisning genom att eleverna får skriva "Jag heter ..." på sitt modersmål. Texten berättar om klass 9C där eleverna kan många andra språk tillsammans förutom svenska vilket även bidrar till en konfrontation likt den tidigare texten "Vilka språk kan du?" gällande svenska ungdomars flerspråkighet, vilket inte är en självklarhet i andra länder och kulturer. Texterna målar upp en bild av hur klassrummen i Sverige ofta ser ut, att de innehåller många olika kulturer och språk vilket även innebär att de beskriver den svenska kulturen i nutid, därför skildras den svenska verkligheten i läroböckerna vilket Kirsch menar krävs för ett interkulturellt perspektiv (Kirsch, 2004, s. 130).

Den sista texten som har undersökts "Jag kan en massa språk" innehåller en erfarenhetsbaserad undervisning genom att eleverna får skriva sin egen språkhistoria vilket karaktären i texten har fått

göra, språkhistorien som eleverna får skriva på egen hand inkluderar en jämförelse av det svenska språket och sitt eget modersmål där eleverna får beskriva språkets betydelser för dem. Genom läsningen av texten konfronteras eleverna med karaktärens sätt att tänka om det svenska och spanska språkets betydelse för henne, för att sedan skriva ned sitt eget synsätt. En bearbetning av den egna etnocentrismen menar Lahdenperä (2004) är en process som kan ta tid, detta är den tredje aspekten i den interkulturella läroprocessen och handlar om att eleven blir medveten om sin egen kultur och får en förståelse för att kultur är en konstruktion vilket innebär att det som man anser vara ”annorlunda” modifieras genom förståelsen för det. Genom att eleverna får skriva en egen språkhistoria blir bearbetningen av den egna etnocentrismen en möjlighet eftersom skrivningen av sin egen språkhistoria blir till en process som kräver eftertanke, exempelvis genom jämförelse av språken och deras betydelse för en.

Liksom Lahdenperä (2004) och Kirsch (2004) menar Fläcke (2003) att det är viktigt att använda sig av texter som elever kan relatera till. Genom att som elev kunna relatera till texter de läser får de möjlighet att reflektera kring sina egna personliga erfarenheter och vidare, genom att dela med sig av sina reflektioner kan elever få en större förståelse för andra människor och andra sätt att tänka (Fläcke, 2003, 42). Läroboken *Fördel* har texter som alla behandlar situationer där karaktärerna får lov att uttrycka sina tankar och känslor, exempelvis i texten Fatima och texten Du måste lära dig svenska. Att synliggöra skillnader är centralt inom det interkulturella perspektivet menar både Lahdenperä (2004) och Kirsch (2004). Fläcke (2003), gav i sin undersökning diskussionsfrågor till texterna och bad även eleverna som deltog i hennes studie att skriva ned sina tankar kring innehållet i en dagbok, min granskning av läroboken *Fördel* visar att ett sådant tillvägagångssätt är nödvändigt vid användningen av texterna som *Fördel* innehåller eftersom läroboken, till skillnad från *Mål 1* inte innehåller något material som eleverna kan arbeta vidare med efter att ha läst texterna. Återigen visar min granskning likt Nordheden (1996) att lärarens interkulturella kompetens är viktig då texterna riskerar att förlora sin interkulturella förmåga att nå eleverna om de inte får arbeta med texterna med interkulturella utgångspunkter, vilket endast läraren kan bistå med om hen har en interkulturell kompetens.

Kapitel 5 Diskussion

Slutsatser

I *Mål 1* förmedlas det interkulturella perspektivet genom att de undersökta texterna talar om den svenska kulturen, för att sedan via frågorna till varje text ge eleverna en möjlighet att berätta om sin kultur. På så sätt synliggörs skillnader och likheter mellan den svenska kulturen och elevernas kultur. Genom de tillhörande frågorna till varje text erbjuds eleverna en elevaktiv undervisning. Vissa gånger erbjuder läroboken *Mål 1* även att eleverna får arbeta i par, genom detta får eleverna kännedom om en tredje kultur och beroende på hur läraren bedriver sin undervisning kan eleverna få kännedom om alla olika kulturer som finns i klassen, exempelvis genom helklassdiskussioner. I *Fördel* får eleverna läsa mer skönlitterära texter som behandlar kulturella skillnader. Exempelvis texten *Fatima* och *Du måste lära dig svenska!* Som beskriver karaktärernas tankar och känslor kring olika situationer. Dessa texter kan eleverna relatera till på olika sätt genom sina egna erfarenheter, och de kan även vara en introduktion till bearbetningen av den egna etnocentrismen genom att eleverna får läsa om andra individers tankar och känslor kring olika situationer.

Min granskning av de utvalda texterna i läroböckerna *Mål 1* och *Fördel* har visat att båda läroböckerna stödjer ett interkulturellt perspektiv, dock på två olika sätt. Detta kan bero på att läroboken *Mål 1* är till för nybörjare och har därför en tydlig röd tråd genom att den alltid erbjuder eleverna en text som ska läsas och frågor som utifrån texterna är direkt riktade till eleven vilket gör det enklare för eleverna att förstå innehållet och ger en möjlighet för eleverna att uttrycka sina tidigare erfarenheter och kunskaper. Genom detta får eleverna även chansen att reflektera kring skillnaderna mellan olika kulturella värderingar exempelvis den svenska och sin egen samt andra kulturer som finns i klassrummet genom klasskompisar och pararbeten och självklart genom texterna som informerar om olika kulturer. Läroboken *Fördel* innehåller däremot som tidigare nämnt mer skönlitterära texter och är utformad att passa elever som redan kan en del svenska. De skönlitterära texterna kan bringa reflektion och bearbetning genom att eleverna kan relatera till karaktärerna i texterna då de oftast handlar om personer med annan kultur eller påvisar skillnader mellan kulturer. Läroboken *Fördel* kräver mer instruktioner av läraren för att det interkulturella perspektivet ska kunna vara en central del av undervisningen, detta exempelvis genom diskussionsfrågor och samtal i grupper och i helklass kring de texter som eleverna får läsa. Genom att samtala och diskutera texterna får eleverna möjlighet att själva reflektera över innehållet och även höra klasskompisars tankar som ger möjlighet till bearbetning av egna och andra kulturella värderingar.

Min slutsats är att de granskade läroböckerna förmedlar ett interkulturellt synsätt genom att de innehåller texter som talar om olika kulturer där härkomst, språk, utanförskap, familjeförhållanden, identitet och vad som anses vara rätt och fel skildras i läsningen. Genom de tillhörande frågorna som finns till vissa av texterna välkomnas eleverna in till elevaktiv undervisning dock sker detta även vid läsning av texter där elever kan känna igen sig i. Vidare möjliggör texterna en bearbetning av den egna etnocentrismen då de lyfter fram karaktärernas tankar, åsikter och handlingar och beroende på var någonstans eleven befinner sig i det interkulturella lärandet kan denne nå bearbetningen som Lahdenperä (2004) skriver kan ta lång tid.

Betydelse

Min undersökning av de två läroböckerna *Mål 1* och *Fördel* anser jag kan hjälpa lärare vid inköp av läromedel. Vidare anser jag att min undersökning visar att det är viktigt för lärare att ha kunskap om interkulturalitet och framförallt att det är viktigt att arbeta interkulturellt på varje skola, med elever i alla åldrar. Min undersökning har visat att de två granskade läroböckerna *Mål 1* och *Fördel* förmedlar ett interkulturellt synsätt, men resultaten har även visat att läroböckerna inte kan stå på egna ben. Här

behövs lärarens ämneskompetens och interkulturella kompetens för att undervisningen ska fungera interkulturellt. Den här granskningen av de två läroböckerna stärker den tidigare forskningen som redovisats kring interkulturalitet när det gäller lärarens viktiga roll vid interkulturell undervisning som Nordheden (1996) Kirsch (2004) och Eklund (2003) talar om. Vidare stärker mina resultat Fläckes (2003) slutsatser gällande hur viktigt det är att arbeta med texter i undervisningen som elever kan relatera till.

Reflektion över forskningsprocessen

Att genomföra detta projekt har varit tufft, intressant och roligt. Nu när jag är i slutskedet önskar jag att jag hade mer tid på mig. Att uppsatsen på avancerad nivå skulle behöva vara dubbelt så stor, detta eftersom jag gärna skulle vilja undersöka övningsböckerna som respektive lärobok har för att se om resultaten ändras på något sätt. Eftersom mina resultat visar att lärarens interkulturella kompetens är viktig för undervisning skulle jag även vilja intervjua lärare samt observera lektioner, med fokus på lärarens interkulturella kompetens och deras arbete med de tre aspekterna i klassrummet genom observationer. En sådan undersökning skulle kunna bidra med att ge andra lärare tips på hur man kan arbeta med interkulturalitet. Den skulle även kunna demonstrera hur elever lär sig genom ett interkulturellt perspektiv om ”de andra”.

Jag tror starkt att min undersökning skulle få en större tillförlitlighet om även övningsböckerna hade granskats med samma forskningsfrågor, men som tidigare nämnt hade en sådan undersökning blivit för stor för en uppsats på avancerad nivå. Det jag har lärt mig av mitt arbete är att en lärobok är viktig för eleverna och undervisningen eftersom det är läroböcker som används i de flesta ämnen i skolan. Men att det inte finns någon lärobok som kan ersätta en lärarens kompetens och förmåga i att få elever att erhålla nya kunskaper och ny förståelse för andra människor och andra kulturer. Mitt arbete har visat mig att mina personliga tankar kring undervisning stämmer: genom diskussioner och samtal med varandra lär man sig oerhört mycket, ibland även utan att vara medveten om det.

Nya frågor/vidare forskning

Nya frågor som väcktes under arbetets gång var:

1. Hur ser den interkulturella undervisningen ut i klassrummen?
2. Skulle mina resultat förändras om även övningsböckerna undersöktes?
3. Hur mycket kunskaper har verksamma lärare kring interkulturalitet?
4. Tänker man på de tre aspekterna som Lahdenperä (2004) talar om när man som lärare ska köpa in nya läroböcker?
5. Hur tycker eleverna att deras undervisning bidrar med ett interkulturellt perspektiv?

Vidare forskning skulle kunna bedrivas genom att även undersöka övningsböckerna som hör till respektive lärobok för att se huruvida mina resultat förändras något. Även intervjuer med lärare och elever som exempelvis använder sig av just dessa två läroböcker skulle vara intressant för vidare forskning, för att se på vilket sätt man använder sig av läroböckerna och ifall det interkulturella perspektivet synliggörs eller inte i klassrummen. Dessutom skulle det vara väldigt intressant att

undersöka vad lärare baserar sina val på när de köper in nya läroböcker, tittar de på läroplanen och vad specifikt är det de tittar på? Spelar interkulturalitet någon roll vid detta val som görs?

Jag anser att min undersökning har svarat på mina frågor jag hade kring hur läroböckerna synliggör det interkulturella perspektivet. Dock tycker jag att det hade varit bättre om jag även undersökt övningsböckerna just för att tillförlitligheten överlag hade blivit starkare och min teori är att övningsböckerna skulle förklarat vissa texter bättre, exempelvis hur man som elev får arbeta med texterna. Här tänker jag mestadels på läroboken *Fördel*. Men trots att min undersökning inte har med övningsböckerna anser jag att det inte är något problem då mina frågor har besvarats i förhållande till vad jag har undersökt. Jag anser vidare att det inte är problematiskt därför att jag vet av egen erfarenhet att många skolor inte nödvändigtvis använder sig av läroböcker med de tillhörande övningsböckerna, vilket nu i slutet av denna uppsats, får mig att fundera kring hur viktigt det är med läro- och övningsböcker egentligen? Har Vinde (2015) rätt gällande läromedlens viktiga samhällsfunktion eller räcker det med lärares kompetens?

Referenser

- Athlen, A. Ballardini, K. Stjärnlöf, S. Viberg, Å. (2006). Mål 1, lärobok. Natur & Kultur.
- Bergström, G & Boréus, K. (2000). Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys. Studentlitteratur.
- Eklund, Monica. 2003. Intentioner och realiteter i svensk grundskola sedan 1960-talets början. Diss., Luleå tekniska universitet.
- Fläcke, Christiane. 2003. *Autobiographical Context of Mono-Cultural and Bi-Cultural Students and their Significance in Foreign Language Literature Courses*. Byram, Michael & Phipps Alison (red) Languages for Intercultural Communication and Education 6. Sidnr: 32 – 42. Great Britain by Short Run Press Ltd.
- Guillemain, R.M. (2013). Fördel, svenska som andraspråk för unga nybörjare, textbok 2. Natur & Kultur.
- Gustafson, Jörgen (2009). Integration med svensk historia: En undersökning av hur svensk historia framställs i läromedel för SFI. Ingår i: *Det mångsidiga verktyget: Elva utbildningshistoriska uppsatser* (red.) Anne Berg & Hanna Enefalk, Uppsala: Historiska institutionen, 2009, Ss. 175-191
- Harrie, J. Anna. 2009. En studie av den svenska statliga förhandsgranskningen av läromedel 1938-1991. Diss., Linköpings universitet Institutionen för beteendevetenskap och lärande.
- Järv, H. Kultur, Nationalencyklopedin (<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/kultur>) Hämtad 2016-05-03
- Kirsch, Frank-Michael. (2004) Språk och läroböcker i språk – nyckel till andra kulturer. Lahdenperä, Pirjo (red). *Interkulturell pedagogik i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur. Ss. 119-146
- Lahdenperä, Pirjo. (2004). Interkulturell pedagogik – vad, hur och varför? Lahdenperä, Pirjo (red). *Interkulturell pedagogik i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur Ss. 5-32
- Lindqvist, Mats. (2010) Kulturbegreppet och diskursanalysen, Tankar om kulturbegreppets möjliga position i diskursteorin. *Kulturella perspektiv 2010:3, årg. 19*, s.30-42. Kulturella Perspektiv och författaren.
- Lorentz, H. (2013). Interkulturell pedagogisk kompetens. Integration i dagens skola. Lund: Studentlitteratur.
- Nordheden, Inger. (1996) Barn från olika kulturer berikar varandra. Hultinger, Eva Stina & Wallentin Christer (red). *Den mångkulturella skolan*. Lund: Studentlitteratur.
- Skolverket. (2011) Läroplan för grundskola, förskoleklassen och fritidshemmet (lgr11) Stockholm. Skolverket
- Skolverket (2006) I enlighet med skolans värdegrund, Rapport 2006: 285 Stockholm: Fritzes förlag
- SOU:1893:58 Statens offentliga utredningar 1983:58. *Kunskap för gemenskap: läromedel för språklig och kulturell mångfald: delbetänkande*. Språk- och kulturarvsutredningen.
- Utbildningsdepartementet. (2011). Skolförordningen. 5 kap. utbildning 14 §.

Vetenskapsrådet (2011). God forskningssed (Rapportserie 1:2011). Stockholm: Vetenskapsrådet

Vinde, R. (2015). *Läromedelsmarknaden måste fungera effektivt*. Kommentusbloggen [blogg]. 2 december. <https://www.skllkommentus.se/bloggar/kommentusblogg/laromedelsmarknaden-maste-fungera-effektivt/> [2016-08-27]

Stockholms universitet/Stockholm University
SE-106 91 Stockholm
Telefon/Phone: 08 – 16 20 00
www.su.se

**Stockholms
universitet**